

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 34
5/2019
9. február 2019

Cena 0,50 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PRE FANÚŠIKOV BOLI
VŽDY ZLATÍ CHLAPCI
Strana 4.

KTO A AKO UMLČIAVA
RUSKÝ HLAS SVEDOMIA
Strana 5.

HÝBADLO VZDELANOSTI
AJ KULTÚRY SLOVENSKEJ
Strana 6.

TAJOMSTVÁ V PODZEMÍ
KOSTOLA SVÄTÉHO JURAJA
Strana 8.

AKTUÁLNOU NOVINKOU
V ZŠ SÚ ŽIACKE MATICE
STRANA 11.

SLOVO O SLOVENSKU

Čo odkryla anketa Najväčší Slováč? V prvom rade mala mať názov Najvýznamnejší Slováč. A vzápätí prekvapenie z nominácií do stovky „naj“. Ako nám chýba poznanie našej dejinnosti a kultúrnych súvislostí v nej. Najväčšmi ma totiž prekvapilo, kto sa do stovky nedostal (no aj to, kto sa do nej dostal). Chýba nám sebapoznanie – poznanie vlastných koreňov.

Milo ma prekvapilo, že sme Cyrila a Metoda adoptovali za svojich, oprávnene, asi by neprotestovali, potešila ma aj nominácia Antona Bernoláka – o Ludovítovi Štúrovi som nepochybovala. Ale čo ma najväčšmi zarazilo – absencia muža, ktorého práve Ludovít Štúr označil za otca Slovákov a bez ktorého diela by sa aj Anton Bernolák v súčasnosti stal iba predmetom záujmu jazykovedcov: nepochopiteľne v zozname chýba Ján Hollý.

Stále si nechceme uvedomiť fakt, že v čase najvyššieho národného ohrozenia zo sústavne pribúdajúcich maďarizačných zákonov, bez národného centra, pretrvávajúceho konfesionálneho rozdelenia slovenskej inteligencie, keď „z každej vežičky odzväňali Slovákom“ (S. H. Vajanský), keď slovenskí talentovaní mládenci bratislavského lýcea posielali do českých časopisov básne – v takej češtine, že sa stali zdrojom Havličkových posmejných epigramov... – na národnú scénu vstúpil v roku 1833 epos Svatopluk. Rázne, krásne a jednoznačne presvedčivo, strhujúco: „Večnie-ľi odsúden k tomu je tu na svetle národ, / Pod cudzím a bi len sme zaprahli dýchali jármom / A vlastnú slobodu, vlastnú ňeužívali volnosť? / Čož na to utlačení povedá nám niekdi potomci?“

„Čož na to utlačení povedá nám niekdi potomci!“ Zodpovednosť za budúcnosť. A mládenci z bratislavského evanjelického lýcea začali konať „púte do Madunic“ (J. M. Hurban) na katolícku madunickú faru, a keď na pamätnej devínskej vychádzke prijímali na novom, národnom krste „slovanské“ prímená, všetky boli prevzaté podľa hrdinov z eposu Svatopluk. A zabúdame, s kým sa išla z Hlbokého „kodifikačná trojica“ poradiť na Dobrú Vodu, komu v úplnosti dôverovala.

Anketa odhalila trpkú pravdu: zabúdame (alebo vôbec nepoznáme) súvislosti. Keď si v tomto roku pripomíname sto sedemdesiate výročie úmrtia Jána Hollého, jeho absencia v nej je trpký paradox.

Eva FORDINÁLOVÁ

Definitívne rozostavenie figúrok na volebnej prezidentskej šachovnici Boj o hlavu štátu sa začal

Roman MICHELKO – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Registráciu prezidentských kandidátov máme úspešne za sebou. Napriek tomu už od ohlásenia prijatia kandidatúry Marošom Šefčovičom bolo jasné, aké zloženie bude mať pelotón uchádzačov o najvyšší post v krajine – poslednou neznámou bol postoj SNS k voľbe. Nakoniec sme ani nemuseli čakať na predsedníctvo strany 29. januára, keďže predseda SNS Andrej Danko v nedeľnej diskusnej relácii v TA3 jasne deklaroval, že jeho strana do prezidentských volieb nepôjde.

Dnes tak vieme, kto bude súťažiť o prezidentský post, a aj s vysokou mierou pravdepodobnosti, ktorí kandidáti budú favoritmi volieb a ktorí len bezvýznamnými štatistami. Prieskumy preferencií ukázali, že nasadenie Maroša Šefčoviča bolo dobrým ťahom zo strany Smeru. Sotva štrnásť dní po ohlásení svojej kandidatúry sa totiž na chlp presne, respektíve na desatinu percenta, vyrovnal s dosiaľ nominálnym lídrom prezidentského pelotónu Robertom Mistríkom. Ba dokonca v simulovanom druhom kole sice s najtesnejším možným pomerom 50,1 percenta k 49,9 percenta Mistríka porazil.

ŤAH HARABINOM

Poriadna panika zavládla v jeho tábore, keď po roku intenzívnej kampane a po obrovských finančných čiastkach, ktoré Robert Mistrík do kampane nalial, je výsledok taký slabý.

Tretí vážny kandidát je Štefan Harabin. Ten začal kampaň už pred rokom, robí ju sice intuitívne, ale veľmi efektívne. Napriek tomu, že je už takmer v dôchodkovom veku, veľmi úspešne pracuje s novými médiami. Ovládol sociálne siete, veľmi aktívne pôsobí v alternatívnych médiách. V konečnom dôsledku minul oproti Mistríkovi mikroskopický zlomok financií a napriek tomu dosahuje preferencie, ktoré sa tým Mistríkovým približujú.

U tohto kandidáta treba zdôrazniť ešte jednu skutočnosť. Podľa prieskumov má pred sebou ešte značný potenciál rastu. U voličov SNS je totiž hneď na druhom mieste po predsedovi Andrejovi Dankovi. Ako vieme, Danko kandidovať nebude, preto je veľmi pravdepodobné, že značnú časť voličského potenciálu,

SÚBOJ O PRVÉ MIESTO

ktorá bola viazaná na predsedu SNS, získa práve Štefan Harabin. Harabin môže získavať hlasy aj z konzervatívnej časti voličov Smeru, predovšetkým na severnom Slovensku (Kysuce, Orava, čiastočne Liptov), teda v regiónoch, ktoré boli kedysi baštami HZDS a neskôr sa stali elektorátom Smeru. Šefčovič však nie je celkom ich krvná skupina a skôr ho budú vnímať ako druhú voľbu v prípadnom druhom kole, ak by sa doň Harabin nedostal. Tým sa okruh favoritov uzatvára. Ak sa však nič neočakávané nestane, je veľmi vysoko pravdepodobné, že druhé kolo bude tvorené dvoma kandidátmi zo spomenutej trojice.

NUDNÍ OUTSIDERI

Na voľbách sa zúčastní aj šéf Mosta – Híd Béla Bugár. Potenciál jeho rastu

u voličov je dosť limitovaný, je však vysoko pravdepodobné, že preferencie svojej strany Mosta – Híd prekoná takmer dvojnásobne. Zachráni tak svoje politické prežitie aj po roku 2020, ale na viac to asi stačiť nebude. Ďalšia z pelotónu je právnička a podpredsedníčka novej strany Progresívne Slovensko Zuzana Čaputová. Na jej príklade možno jasne ukázať, aká je politika nespravodlivá. Niet pochyb, že je podstatne kvalifikovanejšia než jej opozičný kolega Mistrík, má dlhšie a úspešné pôsobenie vo verejnom priestore (kauza Pezinská skládka), a napriek tomu má nižšie preferencie. V jej prípade teda má kandidatúra skôr zmysel v tom, že bude propagovať značku strany, ktorá ju nominovala, pričom je veľmi pravdepodobné, že tesne pred prvým kolom odstúpi v prospech „úspešnej-

šieho“ Mistríka. K tomuto verejnému prísľubu sa zaviazala na spoločnom obede so šéfom OĽaNO Igorom Matovičom.

Zo súdka taktických kandidátov je určite kandidatura Milana Krajniaka zo SME RODINA. Prioritne ide o promovanie značky strany, sekundárne o to, ktorá generácia konzervatívov viac osloví voličov – či tá Krajniaková, alebo Mikloškova. No a prečo František Mikloško už tretíkrát pokúša osud? Žiadna racionálna odpoveď na to neexistuje, asi len, že sa na dôchodku ukrutnansky nudí.

LEN DO POČTU

Ďalším kandidátom, ktorému ide predovšetkým o zviditeľnenie značky strany, je Marián Kotleba. Vzhľadom na to, že jeho strana už tretí rok v parlamente zažíva dokonalú mediálnu karanténu, má z tohto hľadiska jeho kandidatura logiku – využiť mediálny priestor, ktorý mu médiá ako oficiálnemu kandidátovi na prezidenta musia poskytnúť. Šancu postúpiť do druhého kola nemá veľkú. Posledný z kandidátov, ktorého kandidatura po ohlásení vzbudzovala rešpekt, je Eduard Chmelár. Ukazuje sa však, že nedokázal svoj mnoho rokov budovaný imidž ľavicového intelektuála pretaviť do relevantných čísel podpory. Podľa prieskumov sa jeho preferencie pohybujú okolo troch percent a takmer nikto nepredpokladá, že by sa na tom mohlo niečo zmeniť. Ďalší kandidáti – József Menyhárt, šéf Slovenskej maďarskej komunity, Róbert Švec zo Slovenského Hnutia Obrody, bezpečnostný analytik Juraj Zábajník či občianska aktivistka Bohumila Tauchmannová – sú viac-menej len do počtu.

3 OTÁZKY PRE:

Ondreja GONDEKA, vrchného čašníka v lesníckej Chate Pieniny

Pod horským masívom Bystríka je kopec radosti

• Goralská obec Lesnica patrí k najstarším v Zamagurí a oddávna je spojená s Gondekovcami. Pradedo Gaspar Gondek zakladal povestné pltníctvo na Dunajci a vy spoločne so starším bratom Jánom celé desaťročia prispievate k rozvoju cestovného ruchu v regióne severného Spiša poskytovaním vynikajúcich stravovacích a ubytovacích služieb v Chate Pieniny pod malebným hrebeňom Bystríka. Na nedávno skončenom veľtrhu cestovného ruchu ITF Slovakiatour v Bratislave vás oboch poctili významnými oceneniami...

Skutočne máme dôvod na radosť. Brata Jána vyznamenali za celoživotný prínos k rozvoju cestovného ruchu a mne udelili titul najlepšieho pracovníka v tomto odbore.

• Ako ste prežívali celoštátne, ba aj zavše medzinárodné hlasovanie vo verejnej ankete o najlepšieho zamestnanca v CR, keď o vašom prvenstve rozhodlo neveriteľných bezmála dvanásťtisíc hlasov?

Spočiatku som ankete nevenoval nijakú pozornosť. Pravdupovediac, ani som o nej nevedel – vlastne prepočul, že ma niekto nominoval. Dozvedel som sa to asi po dvoch týždňoch pri prezeraní internetu. Bol som rád, keď som videl, ako mi zo dňa na deň pribúdali hlasy. Ešte viac ma potešili komentáre ľudí, čo ma podporili a ktorých som nevidel aj desať rokov...

• Ako vnímate priazeň toľkých návštevníkov Pienin

a ich uznanlivé hlasy vašej profesionality?

Najviac som hrdý na to, že priamo na veľtrhu ITF v Bratislave prišli aj mnohí naši hostia z celého Slovenska a po slávnostnom akte ma prekvapili spevom goralskej hymny Góralu czy ci nie žal... Táto ich priazeň ma nabáda, aby som svoju prácu vykonával ešte na vyššej odbornej úrovni. Chcem poďakovať všetkým hlasujúcim, ktorí za mňa úporne bojovali až do záveru ankety, a musím uznať aj kvality súpera – Mareka Hamráka, vrchného v hoteli Zelená lagúna na Domaši, ktorý skončil tesne v mojom závese...

Zhovárал sa Emil SEMANCO
Foto: Štefan KAČENA

V SNN 6/2019
SI PREČITATE

- Aké bude budúce postavenie európskej meny, rozhodne nová politika ECB
- Historické predjarie na Slovensku pred sto rokmi v znamení odporu Maďarov
- Pred sto rokmi boľševickí katani v Jekaterinburgu vyvraždili cársku rodinu Romanovcov

Jazykovým zákonom z dielne Matice slovenskej sa na Slovensku začína zápas o samostatný štát

Túžba po zvrchovanosti vyklíčila na matičnej pôde

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archiv autorky

Zmena režimu pred tridsiatimi rokmi nepriniesla len likvidáciu vedúcej úlohy komunistického režimu v spoločnosti, ale na Slovensku okamžite prebudila túžbu po štátnej zvrchovanosti. A kde inde než v Matici slovenskej sa začala cesta k samostatnosti. Zrejme preto našu ustanovitzu tak nenávidí bratislavská kaviareň.

Komunisti Maticu zahnali do Františkánskeho kláštora, najstaršej sakralnej stavby na území hlavného mesta. Podľa odborníka na štátne právo Jána Cupera Matica vďaka za prežitie v čase totalitárneho režimu Vladimíra Mináčovi. Nuž, nebol to nijaký zápecník ani nijaký zverozvestca, ako matičiarov nazývajú súčasní hviezda verejnoprávného telerozhlasu Michal Havran.

■ ÚTOČISKO VLASTENCOV

Matica po novembri 1989 vytvorila skvelé zázemie pre slovenských vlastencov intelektuálov. Stala sa istým protipólom politického subjektu Verejnosť proti násiliu, kde sa vedúceho postavenia zmocnili svetobania. V Matici sa už vo februári

a marci 1990 konali stretnutia Spolku slovenskej inteligencie Korene, Štúrovej spoločnosti a ďalších, čo sa dožadovovali ochrany slovenského jazyka. Na stretnutie pozvali Jána Cupera, ktorý v tom čase prednášal na Univerzite Komenského teóriu štátu a práva, sociológiu práva a štátne právo. Postavili ho pred požiadavku navrhnuť jazykový zákon, lebo si uvedomovali, že ak chceme smerovať k slovenskej suverenite a samostatnosti, bez jazyka to nepôjde. Zápas o jazykový zákon, ktorý by ustanovil slovenčinu za štátny jazyk, bol prvým krokom k štátnosti.

„Matica slovenská bola jednou z tých síl, ktoré si uvedomovali známou myšlienkou dánskeho filozofa Sørensa Kierkegaarda, že verejnosť je

monštruózne nič. Že len národ môže zodpovedať za svoje dobré i zlé historické činy, a teda má právo na seba určenie, na svoj štát. To si uvedomovali ľudia, ktorí prednášali teóriu štátu a práva, ale aj značná časť slovenskej inteligencie. Na to bol nevyhnutný komunikačný či dorozumievací jazyk, prostriedok pre štátnu administratívu i na komunikáciu s inými štátmi, jazyk diplomatický, čiže štátny,“ povedal pre SNN Ján Cuper. A zdôraznil, že štátny jazyk je aj výrazom štátnej suverenity.

■ JAZYK ROZHODUJE

Ján Cuper vypracoval návrh jazykového zákona, ale na rokovanie Slovenskej národnej rady sa mohol dostať iba ako poslancový návrh. Iničiátori získali poslancov, tí ho predlo-

žili na rokovanie SNR, ale nebezpečenstvo hrozilo z dôvodu štátneho jazyka si veľmi dobre uvedomovala vtedajšia vládna koalícia zložená z Verejnosti proti násiliu (VPN), Kresťanskodemokratického hnutia (KDH) a Demokratickej strany (DS). Predložila teda vlastný vládny návrh jazykového zákona, ktorý však nerátal so slovenským jazykom ako so štátnym. Cuper k tomu povedal: „Po ústavných zmenách v roku 1998 sa akceptovalo, že slovenčina je úradným jazykom, ale nie štátnym jazykom. Štátnym jazykom de facto i de jure bola čeština. V nej sa vydávali všetky štátnotvorné dokumenty. Samozrejme, že ona bola pôvodným štátnym jazykom aj smerom k zahraničiu, bola teda diplomatickým jazykom. Slovenčina

Odborník v oblasti teórie štátu a práva Ján CUPER

mala postavenie až druhého jazyka.“ Ak niekto namieta, že Mečiar a Klaus rozdelili federáciu, nuž treba pripomenúť, že nerovnovážny stav oboch republík vyvolal okamžite po novembrových udalostiach na slovenskej strane požiadavky na zmeny. Jazykový zákon z dielne Matice slovenskej, ktorý bol výrazným znakom štátnej suverenity, to dostatočne dokazuje. I stotisícová masová podpora ľudí na námestiach, aká sa odvtedy už nezopakovala. Dokonca s hladovkou ľudí.

Export a doprava našich tovarov na Britské ostrovy sa určite komplikuje

Brexit bez dohody je čoraz reálnejší

Ján ČERNÝ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Britskí poslanci odmietli možnosť odchodu Veľkej Británie z Európskej únie bez dohody, no Brusel už nijaké rokovania o tom otvárať nebude. Blíži sa teda „tvrdé“ finále. Na takýto scenár sa postupne pripravuje aj slovenská vláda. Ministerstvo zahraničných vecí predložilo vláde materiál o pripravovaných vnútroštátnych opatreniach na divoký brexit.

Parlament začal so sériou očakávaných zrýchlených legislatívnych konaní; prvým zákonom, ktorý v tempe troch čítaní a hlasovania na tejto schôdzi NR SR prišiel na rokovacie stoly, bol materiál o voľbách do Európskeho parlamentu. Bez zákonných úprav by ich nebolo možné o niekoľko týždňov na Slovensku pripraviť a absolvovať.

■ VÁŽNE PROBLÉMY

Vláda si potrebuje definovať oblasti najviac ohrozené neriedeným brexitom. Teda na čom sa chce a musí dohodnúť s Britániou samostatne a v ktorých oblastiach môže postupovať len v spolupráci s Európskou komisiou. „Mnohé

z týchto otázok možno označiť za bezprecedentné výzvy, na zvládnutie ktorých bude potrebná realizácia jedinečných a náročných opatrení praktickej, legislatívnej a politickej povahy,“ konštatuje sa v materiáli, ktorý bol predložený vláde. Jej hlavnou prioritou však je chrániť postavenie asi stotisíc slovenských občanov, ktorí žijú a pracujú v Británii. Vláda Theresy Mayovej opakovane ubezpečovala, že situáciu občanov EÚ nezmení ani divoký brexit. Londýn však od zostávajúcich členských krajín požaduje rovnaké garancie. Slovensko je preto pripravené prijať opatrenia, ktoré britským občanom, čo žijú u nás, zachovávajú ich súčasné práva

vrátane práva na vstup a pobyt alebo zdravotného poistenia pre zárobkovo činné osoby.

■ EKONOMICKÝ DOSAH

Tvrdí brexit by podľa ministerstva financií v dlhodobom horizonte spomalil slovenskú ekonomiku o 0,7 až 1,4 percenta HDP. Predpovede aktuálne predstavila aj Národná banka Slovenska. Tvrdí brexit by podľa nej mohol spôsobiť pokles HDP o 0,7 až 1,1 percenta do roka 2023. Ministerstvo financií predpokladá, že slovenská ekonomika najviac spomalí v prvých dvoch rokoch po tvrdom brexite a následne by sa strata mala postupne znižovať.

Vyššie clá dopadnú na všetkých slovenských vývozcoch na Britské ostrovy. Zoznam komplikácií budú musieť ešte doplniť o oslabovanie líby a zhoršenie hospodárskych podmienok. Zahraničný obchod je v kompetencii Európskej komisie, čo znamená, že Slovensko v tomto prípade nemôže konať na vlastnú päsť. Slovenským firmám však chce vláda pomôcť sprostredkovaním informácií o obchode s tovarom a so službami, nových clách a daniach. Bez uzatvore-

nia dohody o vystúpení stratia slovenskí nákladní dopravcovia prístup na britský trh. „V záujme čo najmenšieho narušenia leteckej a cestnej dopravy pre prípad odchodu Spojeného kráľovstva z EÚ bez dohody bude potrebné pripraviť, prijať, koordinovať a vykonať všetky potrebné opatrenia, primárne na úrovni EÚ, resp. v úzkej koordinácii s Európskou komisiou a v prípade potreby tiež bilaterálne,“ píše sa v dokumente ministerstva zahraničia.

■ OTÁZNIKY NAD BUDÚCNOSŤOU

Slováci, ktorí pracujú vo Veľkej Británii, sa po brexite môžu vrátiť na Slovensko alebo zostanú naďalej pracovať v Británii. Tí, ktorí sa vrátia domov, by nemali mať problém pri získaní rôznych dávok, musia si však dávať pozor na niektoré povinnosti, ktoré musia pri žiadosti o ne splniť. Práva druhej skupiny chce slovenská vláda v prípade tvrdého brexitu zabezpečiť prijatím nových zákonov. Ministerstvo práce zverejnilo brožúru s radami pre slovenských občanov, ktorú zostavilo spoločne s ústredím práce, so Sociálnou poisťovňou a s ministerstvom školstva.

VŠIMLI SME SI

Slovensko má nadúrodu kvázi demokratov, a práve preto možno aj deficit v kvalite demokracie ako takej. Najnovšie si vykonávajú nadprácu tým, že sa pohoršujú, že prezidentský kandidát Harabin je taký odporný a drzý, že si dovoľuje kupovať inzerciu v rámci svojej volebnej kampane na post hlavy štátu.

Ako to vidí opozícia

Na druhej strane – akosi si nevšimli, nechcú všimnúť, že tú istú možnosť demokracie – zaplatiť si politickú inzerciu v rámci volebnej kampane – využil aj iný kandidát. Pán Mistrík. Tam je to v poriadku. Pán Mistrík nie je ani drzý, ani odporný. Harabin je. To tvrdia demokrati. Teda napíšme to radšej v úvodzovkách – „demokrati“. Bezohľadne, bez štipky sebareflexie, bez zahanbenia, ako práve tú demokraciu takýmto presadzovaním princípu nerovnosti šanci lámu cez koleno. Určite nemusíme pána Harabina či pána Mistríka obdivovať. Tak ako oboch pánov nemusíme nenávidieť. A určite budeme voliť iba jedného z nich. Ak vôbec. Ale obaja majú rovnaké právo nás rovnakým spôsobom v rámci zákona oslovovať. O tom je demokracia. Všetko ostatné sa nazýva cenzúra. Týka sa to aj informácií o kontaktoch istej zadržanej osoby v súvislosti s vraždou a politikmi. Je našou povinnosťou informovať o všetkých jej kontaktoch a komunikáciách, nie iba podľa toho, ako nám to politicky práve vyhovuje. Mnohé médiá na Slovensku už dlhodobo nevytvárajú informácie, ale robia politiku. So slobodou tlače to však nemá nič spoločné. Naopak, sú existujúcim dôkazom prítomnej cenzúry informácií. Sú to „demokrati“ s klapkami na očiach. Sú to cenzori udalostí a faktov. Georges Benjamin Clemenceau bol francúzsky politik a novinár. Politik a novinár a bol aj vo funkcii predsedu vlády. O takto vnímanej žurnalistickej „demokracii“ vravel, že je iba „silou blch na štipanie levov“. A blchy opäť štípu.

Štefan ZLATOŠ – Kresba: Andrej MIŠANEK

Dvojaká kvalita je opäť zaradená ako nekalá obchodná praktika Česi a Rumuni nám podržali stranu

Dvojaká kvalita produktov, ktorú ako nekalú obchodnú praktiku koncom minulého roka vypustilo Rakúske predsedníctvo z pripravovanej európskej legislatívy, je vďaka iniciatíve ministerky Gabriely Matečnej znova v návrhu. Ministerka najnovšie v Bruseli o probléme dvojakej kvality rokovala aj s eurokomisárkou pre spravodlivosť a ochranu spotrebiteľov Věrou Jurovou.

Dvojaká kvalita je teda znova zaradená medzi nekalé obchodné praktiky. „Slovenská národná strana nedopustí, aby sa niektorá z krajín EÚ snažila tento problém zamiesť pod koberec. Proti takýmto snahám budeme bojovať a nedovoliíme ich. Vďaka komunikácii s ministrom poľnohospodárstva Rumunska, ktoré je od januára predsedníčkou krajínou Rady EÚ, našej iniciatíve zaradiť tento bod na rokovanie agroministrov a úzkej komunikácii s pani eurokomisárkou Jurovou sa nám podarilo vrátiť dvojakú kvalitu medzi nekalé obchodné praktiky,“ informovala Gabriela Matečná, podpredsedníčka vlády a ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

Na rokovaní s eurokomisárkou Věrou Jurovou diskutovala podpredsedníčka vlády o stave prípravy legislatívy týkajúcej sa postihovania dvojakej kvality aj o postupe komisie. Testovanie a doladenie metodiky na testovanie produktov dvojakej kvality by malo byť pripravené už čoskoro. Prvé oficiálne výsledky testov Spoločného výskumného centra Európskej komisie by mali byť známe do konca tohto štvrťroka. Následne budú môcť začať vyko-

navať testy všetky členské krajiny. Slovenský agrozozorť proti výrob-

ČO INÍ NEPIŠU

Rozhoduje obsah nie obal...

com dvojakej kvality tvrdo zakročí. „Slovenská národná strana bude, na rozdiel od iných strán, bojovať v Európskom parlamente v prvom rade, a predovšetkým za práva Slovákov. Tvrdo odmietame, aby bolo

Slovensko potravinovým smetiskom Únie, aby si tu z nás robili nadnárodné konceny klondajk a predávali tu nekvalitnejšie produkty, dokonca za vyššie ceny ako na Západe. Slovenský spotrebiteľ má rovnaké práva na spoločnom európskom trhu ako nemecký či rakúsky,“ vyhlásil v tejto súvislosti Jaroslav Paška, podpredseda SNS a líder eurokandidátky strany.

Nie všetky strany však zastupujú záujmy slovenského spotrebiteľa. To, že dvojaká kvalita neexistuje, tvrdí napríklad strana SaS, ktorá najprv obvinila slovenské orgány zo zmanipulovania testov dvojakej kvality. Potom označila angažovanie Slovenska v boji proti dvojakej kvalite za „nevhodné“ a nakoniec pomenovala boju SNS proti dvojakej kvalite za „poškodzujúci tržby obchodníkov“. „Apelujem na všetkých Slovákov, aby prišli v eurovoľbách voliť. Ak totiž nechajú obhajovať záujmy slovenských spotrebiteľov lobistami obchodníkov a nadnárodných koncernov zo SaS či z KDH, Slováci sa nedomôžu rovnakých práv, ktoré nám právom patria,“ zdôraznila Gabriela Matečná.

Zdroj: MPaRV

Dvojaký meter na sudcov

Ludovít ŠTEVKO

Z chorobopisu volieb na kandidátov Ústavného súdu SR sa dá vyčítať, že tento politický problém prerástol z akútneho stavu do chronického už vtedy, keď prezident Kiska ignoroval rozhodnutie Ústavného súdu SR aj odporúčenie Benátskej komisie a odmietol vymenovať sudcov najvyššej súdnej inštalácie známej ako inštalácia posledného slova.

Napokon sa prezident predsa len podvolil a po troch rokoch ťahaníc musel veci uviesť do zákonného stavu a hrozba destabilizácie ústavného súdu bola, našťastie, zažehnaná. Dnes je výber kandidátov na ústavných sudcov, ktorý predchádza samotnej voľbe v parlamente, predstavením pre médiá. Zdá sa, že požiadavku nedávno prijatej novelizácie zákona o voľbách sudcov ústavného súdu pristupovať k výberu kandidátov transparentnejšie pred

tvárou verejnosti nerieši úmysel predkladateľov novely, aby sa celý proces voľby odpolitizoval. Ústavnoprávny výbor Národnej rady SR, ktorý je garantom verejného výberu kandidátov, sa skladá zo zástupcov parlamentných politických strán koalície a opozície, a preto sa výber už z princípu meria dvojakým metrom, teda nemôže byť apolitický.

Prvé dejstvo hry, ktorého sme boli svedkami v starej budove parlamentu na Župnom námestí v Bratislave, pripomínalo pressfoyer v NR SR, iba s tým rozdielom, že otázky nekladli novinári, ale poslanci. Zopár zvedavcov prítomných v sále mnohému ani veľmi nerozumeli a tí informovanejší sa nemohli ubrániť dojmu, že to predstavenie je skôr ringom, v ktorom ide o to položiť na lopatky jediného muža z tej štyridsaťčlennej plejády právnikov, notárov a exekútorov

kandidujúcich na vytúžený post. Každý vie, že z grilovania kandidátov trčalo ako slama zo zdratých čižiem úsilie zástupcov opozície znemožniť premiérovi Robertovi Ficovi uchádzať sa o sudcovský talár na ústavnom súde.

KOMENTÁR

Celé divadlo, najmä v podaní lídra opozičných diskutérov Ondreja Dostála, mapovali z minúty na minútu novinári Denníka N aj Sme a ozvlášť ňovali vo výpovediach „naslovovzatých odborníkov“, napríklad vyhlásením Juraja Šeligu, reprezentanta iniciatívy Za slušné Slovensko a novopeceneného právneho poradcu mimovládnej organizácie Via Iuris. Ten „slušný Slovák“ spončobnil, či Fico bol vôbec do advokátskej komory zapísaný legálne. Advokátska komora, pravdaže, potvrdila, že

docent JUDr. Robert Fico, CSc., splnil podmienky na zápis do zoznamu advokátov v súlade s predpismi. Lenže to už nikoho nezaujímalo. O pedagogickej praxi docenta Fica zapochyboval aj istý externý doktorand Peter Kubina, ktorý v Denníku N na jeho adresu ironicky povedal, že „ak vodič autobusu počas štyroch rokov trikrát poskytne prvú pomoc inému človeku po dopravnej nehode, neznamená to, že bol štyri roky činný v lekárskom povolani. Mala to byť narážka na písomné potvrdenie Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, že Robert Fico v rokoch 1996 – 2001 vykonával pedagogickú činnosť na katedre politológie v predmete Ústavné a medzinárodné garancie ochrany ľudských práv. Prirovnať pedagogické pôsobenie docenta Fica k vodičovi autobusu, pasujúceho sa za lekára, je hrubé osočovanie ľuďmi, ktorí si politickú zášť zamieňajú s logikou.

Verejný vypočúvanie kandidátov na ústavných sudcov má svoje trhliny práve v účelovom vyvolávaní vášni, aby aj laická verejnosť videla, že trojnásobný premiér je na ústavnom súde nežiaduci element. Z celého politického divadla vyplýva jeho dvojaký meter a neférovosť vo výklade, kto spĺňa a kto nespĺňa

podmienku pätnásťročnej právnickej praxe, aby mohol kandidovať na post sudcu ústavného súdu. Ruku na srdce: spĺňajú náročné podmienky kandidatury aj exekútori a notári, ktorých praktická činnosť má k ústavnému právu ďalej ako činnosť pedagógov prednášajúcich predmety súvisiace s ústavným právom?

Nechajme bokom nutkavé otázky. Väčšina odborníkov je skeptická, že by akýkoľvek model výberu sudcov znamenal zlepšenie existujúceho stavu. Všetko závisí od vyspelosti politického prostredia, preto je zbytočné riadiť sa nejakým modelom zo zahraničia. Pri kreovaní talianskeho ústavného súdu platí: tretinu volí parlament, tretinu vymenúvajú vrcholné súdne orgány a tretinu vymenúva prezident. Osobitným prípadom je Spolkový ústavný súd v Nemecku. Tam je voľba na pleciach oboch komôr parlamentu: polovicu sudcov volí bundestag, polovicu bundesrat a prezident do voľby nezasahuje. Recept na výber sudcov ústavného súdu nejestvuje. Starorímsky rétor Marcus Fabius Quintilianus mal len jednu zásadnú požiadavku, aby sudca bol najmä slušný človek. Ale v našich končinách je dôležité, aby aj tí, čo volia sudcov, boli tiež slušní ľudia.

Mainstream ovplyvňuje RTVS

Eva ZELENAJOVÁ

Otvorenie tlačového zákona vždy vyvolá silnú odozvu v médiách a zemetrasenie na politickej scéne. Dôvod je jednoduchý: vlastníci médií nepotrebujú obmedzenia svojej činnosti, zámerov a cieľov. Lebo médiá v súčasnom liberálnom svete nie sú len sprostredkovateľmi správ o dianí doma a vo svete, ale najmä šíriteľmi a propagandistami vlastnej politiky. Sú predĺženou rukou neviditeľného, nevolného, ale silného hráča v globálnom priestore, ktorý si prostredníctvom nich plní svoje ambície a ciele. Aj preto je nevyhnutné, aby štát mal vlastnú mediálnu politiku.

Ako je to na Slovensku? Keďže sa po roku 1989 transformovala spoločnosť prakticky spod vplyvu štátu pod vplyv súkromného sektora aj v mediálnej oblasti, štát strácal schopnosť účinne realizo-

vať štátnu mediálnu politiku. Iniciatívu prevzali súkromné korporácie a v súčasnosti nejestvuje nijaká štátna mediálna politika, aj keď na stránke Ministerstva kultúry SR sa uvádza, že hlavnou činnosťou odboru médií a audiovizie MK SR je

POZNÁMKA

plniť úlohy a ciele „štátnej politiky v oblasti médií a audiovizie“. Lenže o tom, aké sú úlohy a ciele štátnej politiky v tejto oblasti, sa už občan nedozvie.

Aké by teda mali byť ciele štátnej politiky v oblasti médií? Predovšetkým si treba uvedomiť, aký vzťah sa vytvára medzi občanom, médiami a štátnou politikou. Občan je závislý od informácií prijímaných prostredníctvom médií na vytvorenie vlastného názoru na politiku štátu.

Ak sú médiá ovládané záujmami korporácií, občan dostáva informácie cielene spracované na prospech vlastníkov médií. Pokiaľ by sa to týkalo len súkromných, nebola by to prekážka pri naplňaní ústavného práva občanov „slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie...“, ale. Ale museli by aspoň tie verejnoprávne pracovať v režime bez vplyvu korporátnych médií. A tu sa objavuje problém.

Napríklad: niet pochýb, že relácia Večera s Havranom by zapadla do ktoréhokoľvek mainstreamu, napokon svedčí o tom aj moderátora stála rubrika v denníku Sme. Sú však aj oveľa sofistikovanejšie prejavy redaktorov verejnoprávneho vysielateľa. V ostatnom čase zaznela informácia, že vládna koalícia môže vylúčiť z parlamentu nepohodlného poslanca, ako to

bolo v prípade Gauliedera. Treba povedať, že tu už nejde len o pokračovanie boja proti zakladateľom štátnosti, ale aj o podprahové obvinenie súčasnej vládnej garnitúry, že nekoná v súlade s Ústavou SR. Čo nie je pravda.

Čo z toho vyplýva? Že na Slovensku absentuje štátna mediálna politika, ktorá by zabezpečila pluralitu médií. Ak protiváhou súkromných médií má byť aspoň verejnoprávny telerozhlas, tak v jeho vysielaní by sa to malo aj odzrkadliť. A redaktori by nemali kopírovať názory kolegov z mainstreamu, ktorý zabezpečuje plnenie cieľov vlastných zamestnávateľov. Ide aj o tlačový zákon, ktorý by mal naplniť cieľ: pravdivé informovanie obyvateľstva, postavenie vlastníkov médií i ochranu redaktorov v súlade s etickým kódexom novinárov. Ibaže dosiaľ sa nenašla politická garnitúra, ktorá by našla odvahu riešiť tento problém. Vlády Mikuláša Dzurindu či Ivetty Radičovej nepotrebovali štátnu mediálnu politiku. Mali rovnakých tútorov ako médiá. Proti ostatným stálo a stojí silné globálne monštrum. Lenže bez vlastnej mediálnej politiky bude spoločnosť vystavená cudzím záujmom.

AKO BOLO, ČO BOLO

Pred šiestimi rokmi vo Švédsku zistili, že hovädzia sviečkovica z Maďarska je zafarbená bravčovina. Poliari zarábali na tom, že predávali namiesto jedlej soli posypovú. No čo, veď obe sú slané. Angličania, Íri, Francúzi, Rakúšania, Nóri, Nemci, Holanďania, Švédi a Dáni sa nepotešili, keď zistili, že Rumunom zaplatili za hovädzie mäso, ale dostali koňacinu. Výrobky z nej sa cez českého dodávateľa dostali aj k nám. Keď to prasklo, stiahli ich z predaja. Príčinou nebolo to, že boli zdravotne nevyhovujúce, ale podvod na spotrebiteľovi. Náš hlavný ochranca potravínovej bezpečnosti zverejnil, že konský boom spôsobilo to, že konským povozom zakázali vychádzať na cesty prvej triedy. Odrazu bol prebytok koní. V Rumunsku ich pojest' nestačili, ale čo mali robiť, keď sa v bohatších štátoch Európskej únie stalo z koňa posvätné zviera, ktorého majiteľia dokážu pre svojho miláčika usporiadať drahý pohreb na zvieracom cintoríne. Keby sa v reštauráciách objavilo konské mäso ako súčasť menu, mohli by

spustiť protestné akcie. Ich miláčik je viac ako bezdomovec mrznúci na ulici. Keď Rumuni zistili, že o konské mäso nie je záujem, tak sa ho rozhodli rekvifikovať a exportovať ako hovädzie. Do podfukových akcií sa zapojili aj

Nielen o poľskej mäsovej afére

Peter VALO

naši českí susedia. Aféra s metylalkoholom vo fľaškách s klasickým trúnkom priniesla desiatky obetí, ale neprerástla do medzinárodných rozmerov.

Vyspelejší Západ to podceňovanému Východu vrátil pred dvoma rokmi. Zaplavil trh brazílskym kuračím mäsom so salmonelou, zlegalizovaným holandskými pečiatkami. Ďalší škandal prišiel, keď občania v strede a na východe Európy zistili, že im západní bratia dodávajú šmejdové potraviny. Balia ich síce do rovnakých obalov, v akých sa

predávajú u nich, akurát dajú do nich oveľa menej mäsa alebo toho, čo deklarujú, a viacej kadečoho iného. Žeby nám tak dávali najavo svoju nadradenosť? Nečudo, že sa aj na oficiálnejších miestach začalo hovoriť, že sa naše tráviace trakty

v podstate nie sú zvieratá chované na mäso, ktoré by nemali antibiotiká v organizme.“ Antibiotikami premorené mäso malo pečiatku o bezchybnosti. Čo na tom, že to Európska únia zakázala, keď neprestal platiť výstižný afo-

majiteľom jatiek. A druhí? Spomínaný reportér zverejnil, že keď nožom oškrabával hnijúce mäso, bolo mu na zvracanie. Potom mäso bez veterinárnej kontroly po zrávne opečiatkovali a ako zdravé putovalo do obchodov. Brrr...

Ministerka pôdohospodárstva Gabriela Matečná v televízii naliehala, aby sme kupovali bezpečné domáce výrobky. Ale čo, keď sú drahšie ako zahraničné? Prečo? To by mali vysvetliť tí, čo po prevrate v roku 1989 zlikvidovali naše poľnohospodárstvo. Prečo sme sa vzdali jedného z najprísnejších zákonov o potravinách? Žeby preto, aby sme mohli dovážať nekvalitnejšie? Prečo sa v rakúskych Alpách na každej lúke pasú kravy, kým naše stáda sa zmenšujú? Lebo tamojší farmári majú oveľa lepšie podmienky ako tie likvidačné, ktoré našim poľnohospodárom vyrokoval istý figliar pri prístupových rokovaniach do EÚ. A prečo na našej pôde prosperujú chovatelia prasiat zo zahraničia? Lebo ich dotujú ich vlády.

Kde sú tie časy, keď sme hovorili o potravinovej sebestačnosti...

stávajú žumpou Európy. Po slovenských a českých protestoch vedenie EÚ takéto praktiky „de jure“ odmietlo... a problém sa akože stále rieši. Ani sa nečudujem, že nemálo Bratislavčanov chodí radšej nakupovať potraviny do susedného Rakúska.

Z Poľska do zahraničia ročne vyxpedujú viac ako štyristotisíc ton hovädziny. Novinárka Edyta Krześniaková sa zahrála na chovateľku a obchodníčku rastových preparátov a potom mohla vierohodne napísať: „V Poľsku

rizmus Evy Jarábkovej: „Demokracia je síce náš cieľ, ale moc peňazí riadi svet podľa vlastných pravidiel.“

Kauzu ešte poľská prokuratúra nedoriešila, a už má na stole ďalšiu. Reportér TVN24 sa zamestnal na bitútku vo východnom Poľsku. Kamerou zachytil finančnú obľudnosť, pri ktorej chovatelia dobytky nestrácali a mäsiari zarábali. Prví nemuseli platiť za likvidáciu nevyliciteľne chorého dobytky, lebo ho za rovnaké peniaze predali

SEBAOBRAHA

Riaditelia nemocníc, zachovajte pokoj! Nejde tu o konštatovanie o ekonomickom výsledku vašich rozhodnutí. Titulok treba brať doslova... Vyšetrovateľ odboru kriminálnej polície Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Košiciach zo zločinu krádeže v nemocnici obvinil tridsaťšesťročného Popradčana. Podľa výsledkov doterajšieho vyšetrovania si obvinený muž v čakárni jedného z košických zdravotníckych zariadení prisadol k žene, ktorá mala vedľa seba položenú kabelku. Cez ruku si prevesil vetrovku a popod ňu nepozorovane ukradol poškodenú z kabelky peňaženku, v ktorej mala dvadsaťpäť eur.

Zlodeji v nemocniciach

Hliadka Obvodného oddelenia Policajného zboru Košice-Juh zadržala zlodeja na mieste činu a obmedzila ho na osobnej slobode – ako zvyknú uvádzať policajné hlásenia o udalostiach, kde uniformovaní muži asistujú alebo zasahujú. Vykonávaním ďalších potrebných policajných úkonov sa zistilo, že tento muž sa podobného konania – teda krádeže, dopustil už aj v minulosti. Vzhľadom na to, že obvinený muž sa tohto skutku dopustil na chránenej osobe – teda že okradnutou bola osoba vyššieho veku, prípad prevzal vyšetrovateľ Policajného zboru SR. V prípade dokázania viny mu hrozí trest odňatia slobody na tri až desať rokov. Obvineného muža stihajú väzobne...

Policajný zbor sice nateraz neviduje zvýšený počet podobných prípadov, apeluje však na občanov, aby si na svoje veci dávali pozor, nenechávali ich položené voľne a bez dozoru, mali ich na dosah a dohľad, a tým predišli škodám na vlastnom majetku.

V zime je to však zložité. Do čakární nemocníc, ale aj úradov, ktoré sú neraz prekúrené, prichádzame naobliekani, miesta na tom jednom kresielku (ak sa nám vôbec ujde) nie je veľa. Čakáme spravidla dlho, treba si odložiť príručné tašky, kabelky, kabáty, vetrovky. A zároveň sledovať, kto vás a prečo chce predbehnúť, lebo my sme už takí, radi využijeme možnosť, aby sme získali aj takúto výhodu, akoby inak život ani nestál za to. V každej takejto čakárni si treba dobre pozrieť, vedľa koho si sadáte, prípadne kto si prisadne k vám. Ak si pripravujete kartičku poisťovne či lekársku správu na odovzdanie alebo hoci iba listinu s overenými podpismi pre úradné potreby, musíte si otvoriť svoje tašky či kabelky. Ak ich už otvoríte, mali by mať uzatvárateľné priečky, v ktorých si nosíte doklady, peňaženku, bankomatové karty. Inak stačí pár sekúnd a cudzia ruka vám ich ľahko vytiahne. Veľkým rizikom je tiež mať peňaženku vo vnútornom vrecku kabáta, ktorý si zložíte na kolená, lebo inde niet miesta. Veľmi ľahko vám vypadne a vy si to vôbec nemusíte všimnúť. Ak už vstupujete do ordinácie, neponáhľajte sa, všetky osobné veci si berte dnu.

Lebo, a to vedeli už naši predkovia, opatrnosti nie je nikdy nazvyš!

Ján ČERNÝ

Hokejová legenda Ľubomír SEKERÁŠ: Ukázali sme svetu, že vieme hrať hokej Pre fanúšikov sme vždy boli zlatí chlapci

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: archív autora

Bývalý česko-slovenský a slovenský hokejový reprezentant Ľubomír SEKERÁŠ bol pri zisku prvej medaily z majstrovstiev sveta pre Slovensko v ére samostatnosti. Po rozdelení Česko-Slovenska pomohol slovenskému hokeju prebojovať sa do elitnej kategórie. Počas svojej kariéry si zahrál aj v NHL za tímy Minnesota Wild a Dallas Stars. V súčasnosti je viceprezident Európskej univerzitnej ligy (EUHL).

• Čo rozhodlo, že vaša životná cesta bude spojená s hokejom?

V mojom prípade nebolo veľmi ťažké rozhodnúť sa pre hokej, keďže sa mi tento šport od malička veľmi páčil. S octom som ako žiak začal dochádzať na každodenné tréningy do neďalekej Dubnice nad Váhom, pretože trenčiansky zimný štadión prechádzal v tom čase rekonštrukciou. Moje hokejové začiatky sú spojené aj so spomienkou na to, že vždy, keď napadol sneh, musel som pred tréningom najskôr odhrabať ľadovú plochu a až potom som si mohol zatrénovať...

• Dosť často sa hovorí o tom, či mali rovnaké šance slovenskí hokejisti oproti českým presadiť sa v česko-slovenskej reprezentácii? Ako to vnímate vy?

Pri zostavovaní reprezentačných výberov určite bolo uprednostňovanie zo strany českých tímov a Čechov. Treba si však uvedomiť, že ich bolo viac ako Slovákov a na základe toho mali logicky väčšie zastúpenie v česko-slovenskej reprezentácii.

• Počas aktívnej kariéry ste mali možnosť zahráť si aj v spoločnej česko-slovenskej federálnej lige. Vedeli by ste si predstaviť podobnú spoločnú hokejovú súťaž aj v súčasnosti?

O jej možnosti existencii a podobe sa dnes hovorí tak na slovenskej, ako aj na českej strane. Ak by sa to podarilo, určite by to teraz pomohlo najmä slovenskému hokeju. Pevne verím, že sa to v blízkej budúcnosti uskutoční a na Slovensku sa budú hrať opäť kvalitné zápasy.

• Po rozdelení Československej republiky sa Slovensko ocitlo v najnižšej C. kategórii. Aby si naša reprezentácia mohla

Bývalý hokejový reprezentant Ľubomír SEKERÁŠ sa dnes angažuje v Európskej univerzitnej lige EUHL.

zahráť majstrovstvá sveta, bolo potrebné postúpiť do A. divízie. Ako ste túto výzvu vnímali z pozície hráča?

Musím sa priznať, že ako hráč som bol veľmi sklamaný z rozdelenia Česko-Slovenska aj preto, že sme sa na rozdiel od Čechov ocitli v najnižšej C. kategórii. Túto skutočnosť sme vnímali ako obrovskú ranu. No na druhej strane musím pochváliť prvých prezidentov SZLH Jozefa Mitošinku a Dušana Paška, že diplomatickou cestou pomohli presvedčiť IIHF, aby sa Majstrovstvá sveta C. a B. kategórie usporiadali práve na Slovensku. Keďže sa v tom čase rozpadol Sovietsky zväz, proti nám stáli veľmi silné mužstvá, ako boli Kazachstan, Bielorusko, Ukrajina a Lotyšsko. Zápasy proti nim neboli vôbec ľahké a museli sme sa na ne dobre pripraviť. Myslím si, že keby sme nepostupovali stále vyššie rok po roku, tak sa neodvážim povedať, koľko rokov by nám trvalo dostať sa medzi najlepších v A. kategórii. Chvalabohu, že sme to nakoniec všetko zvládli. Všetkých nás veľmi

tešilo, že celý slovenský národ sa zomkol a všade na Slovensku sme cítili veľkú podporu.

• Boli ste v hokejovom kolektíve, ktorý sa premiérovou predstavil na ZOH v nórskom Lillehammeri. S akými očakávaniami ste vstupovali do turnaja?

Aby sme vôbec mohli štartovať na olympiáde, museli sme postúpiť cez špeciálnu kvalifikáciu, ktorú sme úspešne zvládli. Do Nórska sme išli s vedomím, že v našom tíme sú kvalitní hráči na čele s Petrom Šťastným. Nebáli sme sa silnej konkurencie a sám som videl, akí boli všetci prekvapení, že mužstvo z C. kategórie hrá vyrovnané zápasy s mužstvami A. kategórie. Nespravili sme si nijakú hanbu. Našou hrou sme ukázali, že Slovensko patrí medzi najlepšie tímy na svete.

• Zahrali ste si aj v zámožnej NHL za mužstvá Minnesota Wild a Dallas Stars. Aký je to pocit byť súčasťou najlepšej súťaže na svete?

O ČOM JE REČ

Teda niežeby sa o „bexite“ písalo či hovorilo u nás málo. Naopak. Stal sa už takmer evergreenovou mediálnou témou vyťahovanou najmä počas víkendov a sviatkov, keď nerokuje vláda, nezasadá parlament a na Orave alebo na Spiši práve nepadá príliš veľa snehu. Alebo ak nie je kalami v Bratislave. A tak takmer do absolútnej dokonalosti vieme, aké problémy budú mať na hraniciach po „bexite“ Íri, že pivovar Guinness bude asi musieť zdražovať, lebo aj logistika ľahodnej penivej pochúťky v budúcnosti po „bexite“, vyrábajúca sa aj v Únii, ale aj nie v Únii, bude drahšia. A komplikovanejšia. Takisto už všetci vieme, že naši naštínci a našinky, žijúci v Británii vo voľných partnerských zväzkoch s tamojšími našincami a našinkami, sa budú musieť aj papierovo zobrať, lebo „bexit“ ich rozdelí.

Zaujímavé a trochu smutné je však to, že vôbec nevieme, čo bude u nás na Slovensku s našim poľnohospodárstvom po „bexite“. No niežeby sme to akosi dokonale vedeli aj pred ním, ale jasné je, že peňazi pre gazdov bude oveľa menej, ako ich je teraz, a teraz ich je už aj tak neuveriteľne málo. Veď pivo z Írska je pre nás bežných ľudí dôležitejšie ako krumple

z Kysúc. To vieme asi všetci. Alebo paprika od Galanty. Tu by sme rozhodne mali zvážniť a spozornieť. V súvislosti s „bexitom“ totiž vôbec nejde o časový horizont jednej či dvoch generácií, ale v horšom prípade dvoch mesiacov. Lenže ak Spojené kráľovstvo odíde z Európskej únie, pre poľnohospodárov to bude znamenať najmä menej peňazi na Spoločnú poľnohospo-

Vlastne, o čom je ticho...

Ivan BROŽÍK

dársku politiku. Zostávajúce členské krajiny vrátane Slovenska budú musieť počítat so zvýšením národným zdrojom na spolufinancovanie európskych programov, ale aj so zvýšenou administratívou. Toto by sa malo prepočítavať už teraz. Pretože na poľnohospodárstvo v krajinách EÚ bude mať Brusel o päť percent financií menej. A z menšej kôpky sa na Slovensko dá poslať iba menší balíček. Pritom už ten, ktorý nám sem v uplynulých rokoch chodil, pripomína objemom skôr škatuľku na zásadný prsteň ako nejaký povšimnutiahodný balík. Našťastie, u nás jednej z najväč-

ších rozpočtových kapitol Únie vravíme Spoločná poľnohospodárska politika (SPP), ale v Bruseli jej vravia „cap“. Teda presne CAP (Common Agricultural Policy). Je príznačné, že povestným záhradníkom je cap, teda správne CAP. Tento capko financuje na našej národnej úrovni Program rozvoja vidieka, Integrovaný regionálny operačný program, Operačný

Do NHL som išiel ako skúsený tridsaťjedenročný hráč. Pre zaujímavosť, bol som jeden z najstarších v drafte. Na začiatku som vôbec nevedel, do čoho vlastne idem a čo ma čaká. Povedal som si, že nemám čo stratiť a ak sa neuchytím, vrátim sa naspäť do Európy. Nakoniec som sa presadil a strávil som v zámorí tri sezóny. Za to som vďačil práve mojim skúsenostiam, ktoré som získal na klubovej a reprezentačnej úrovni.

• V roku 2000 aj vašou zásluhou na majstrovstvách sveta v ruskom Petrohrade Slovensko získalo v ére samostatnosti prvú medailu so strieborným leskom. Očakávali ste takýto úspech na začiatku turnaja?

Turnaj sa pre nás vyvíjal po celý čas veľmi dobre. Mali sme umne zložený tím a išli sme od zápasu k zápasu. Podarilo sa nám prebojovať až do finále, kde sme narazili na Čechov. Mysleli sme si, že ich konečne porazíme. Napokon to dopadlo ináč, ale aj druhé miesto bolo pre nás veľké víťazstvo. Vďaka nášmu úspechu bolo opäť celé Slovensko na nohách. Aj keď sme skončili strieborní, v očiach fanúšikov sme zlatí chlapci. Bol to krásne obdobie s neskutočnými zážitkami, na ktoré nikdy nezabudnem.

Po ukončení hráčskej kariéry ste sa rozhodli založiť Európsku univerzitnú hokejovú ligu EUHL. Ako hodnotíte s odstupom času tento projekt?

Keď som končil s aktívnou hráčskou kariérou, mal som víziu ďalej ostať pri hokeji. Spoločne s Jaroslavom Strakom sme založili Európsku univerzitnú ligu. Náš zámer bol umožniť chalanom spojiť vysokoskolské štúdium s týmto športom. Tento rok je to už šiesta sezóna a som rád, že súťaž sa z roka na rok zlepšuje a napreduje.

• Ako vnímate súčasný stav slovenského hokeja?

Je správne, že sa konečne začína pracovať aj s mladými chalanmi. Ak všetko dobre nadstavíme, výsledky sa o niekoľko rokov objavia. Je dôležité si sadnúť za rokovací stôl a nájsť správny systém výchovy mladých hráčov. Pevne verím, že sa to celé naštartuje a slovenský hokej bude opäť na vysokej úrovni ako kedysi.

V roku 2017 sme vyviezli do Británie agrárny tovar za 58,9 milióna eura, kým dovoz bol 35,8 milióna eura. To sme však boli v spoločnej Únii a v bezcolnom priestore v zóne voľného obchodu. Bez iných finančných a administratívnych obmedzení. Keď tie obmedzenia prídu, je po našej pozitívnej bilancii. Buď na vývoze na Britské ostrovy zarobíme menej, alebo ho jednoducho neuskutočnime. (Tu sa priam natíska zvolanie, aby sme už konečne prestali ignorovať východné trhy, ale to je ako hrach na stenu hádzať.) To, že z Británie dovezieme po „bexite“ určité dražšie alkohol za viac ako šesť miliónov eur či sladkosti za viac ako deväť miliónov eur, je v tejto chvíli asi mierne bezvýznamné...

„Plánovaný odchod Spojeného kráľovstva z Európskej únie nás neteší. Ak však nastane, bude to veľká výzva pre naše agropotravinárske podniky, aby sa kvalitou svojich produktov dokázali presadiť na trhu Veľkej Británie a Severného Írska,“ povedala nedávno Gabriela Matečná. Výzva to určite je. Ale už vôbec nie v budúcom čase. Brexit je tu! A bude tvrdý tak či tak! Preto by stálo za úvahy, či by sme sa konečne nemali prestať pripravovať na prípravu na to, čo po ňom, ale spustiť povestný plán B. Ak ho máme. Ak nie, stala sa niekde chyba. Ako s tými plastovými lyžičkami z NDR...

Polský historik Dariusz ROZWADOWSKI o nástupe kultúrneho marxizmu

Pravá tvár bruselských aparátников

Martin JARINKOVIČ – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Ak aj vy patrite k ľuďom, ktorí nevedia pochopiť, prečo sa predseda Európskej komisie Jean-Claude Juncker zúčastnil na odhalení sochy Karola Marxa v jeho rodisku v Trevíri, kde predniesol oslavnú reč s úmyslom zbaviť ho zodpovednosti za zlo, ktoré napáchala jeho ideológia, odporúčame vám do pozornosti najnovšiu publikáciu poľského historika Dariusza Rozwadowského Kultúrny marxizmus – 50 rokov boja so západnou civilizáciou, ktorá prináša odpoveď na zdanlivo nepochopiteľné javy súčasnosti.

Dariusz Rozwadowski objasňuje historické pozadie v súčasnosti najvplyvnejšej svetovej ideológie, ktorú označil za kultúrny marxizmus (známejšia je pod pojmom neomarxizmus). Ako uvádza, porážka revolúcií v západnej Európe po prvej svetovej vojne, ako aj spôsob zavádzania nového poriadku v praxi po ruskej revolúcii spôsobili, že západní marxisti začali hľadať príčiny porážky. Hovorí o porážke, pretože aj ruskú revolúciu vnímali podľa neho marxisti ako porážku, keďže bolševici sa udržali pri moci len vďaka teroru.

■ DOMINANTNÁ IDEOLÓGIA

Podľa Rozwadowského sa dve postavy z tohto filozofického tábora zaslúžili o novú stratégiu, ktorá sp-

RECENZIA

sobila, že (neo)marxizmus je dnes dominujúcou ideológiou ovplyvňujúcou nielen Európu. Prvým je Antonio Gramsci, ktorého Rozwadowski považuje za ideového otca novodobého kultúrneho marxizmu. Tento taliansky komunista počas krátkeho pobytu v Sovietskom zväze pochopil, že Rusi nanucovanú ideológiu nenávidia a prijímajú ju len zo strachu pred terorom. To ho doviedlo k záveru, že Marxov dôraz na ekonomické zmeny je chybný a namiesto toho nastolí ako najdôležitejšiu otázku ovládnutie kultúry, pretože ovládnutím kultúry možno presadiť aj ideológiu. Presadenie tejto kultúrnej hegemonie (ako ju

cim k podobným záverom a aj pod jeho vplyvom frankfurtská škola vo svojom výskume presunula dôraz z ekonomickej na kultúrnu problematiku. Jedným z jej výsledkov je idea sexuálnej revolúcie, ktorej priekopníkom sa stal Wilhelm Reich a pokračovateľom Erich From, ktorý prišiel s tézou, že najprv musí prebehnúť sexuálna revolúcia, ktorá následne spustí aj celospoločenskú revolúciu.

V pestovaní marxistických teórií nadviazala v šesťdesiatych rokoch na frankfurtsko-birminghamskú školu, ktorá rozvíjala Gramscioho ideu kultúrnej hegemonie, pričom jej predstavitelia prišli s myšlienkou, že využitím masovej populárnej kultúry možno ovplyvniť myslenie miliónov ľudí. Zároveň s výsledkami birminghamskej školy marxisti prijali Gramscioho stratégiu, ktorú nemecký komunista Rudy Dutschke sformuloval do tézy „dlhého pochodu inštitúciami“ – teda etapovité postupné infiltrovanie rozhodujúcich inštitúcií a ich ovládnutie, vďaka ktorému bude konečný cieľ – ovládnutie mäs, oveľa jednoduchší.

■ NÁSTUP TOTALITY

Podľa Rozwadowského tento proces, badateľný od roka 1968, doviedol do súčasného stavu úplného ovládnutia OSN a EÚ vyznávačmi kultúrneho marxizmu. Bruselskí aparátnici sa dnes už ani netaja svojou ideológiou. Priznali ju, podľa autora knihy, prijatím programu zjednotenia Európy v roku 2017, ktorý prevzal za svoju ideu vytvorenia európskeho super-

štátu z Manifestu z Ventotene talianskeho komunistu Altiera Spinnelliho. Cieľom Spinelliho bolo vytvorenie komunistického štátu obopínajúceho celú Európu. Ako poukazuje Rozwadowski, aj zdanlivo nepochopiteľná politika bruselských elít v otázke migračnej politiky vychádza práve z Manifestu z Ventotene. Migranti sú potrební na to, aby na jednej strane rozložili zvnútra národné štáty a na strane druhej aby z Európy vytlačili kresťanstvo, ktoré marxisti považujú za jednu z najväčších prekážok nastolenia nového poriadku. Vzniklo tak dočasné účelové spojenectvo marxistov s islamom, ktoré chcú využiť ako nástroj zničenia tradičnej kultúry kresťanskej Európy. Nič totiž, podľa Rozwadowského, tak účinne nezničí kresťanstvo ako masa cudzích, nábožensky intolerantných, neasimilovateľných prisťahovalcov, ktorí sú militantne nepriateľsky nastavení proti kresťanstvu. Tento nával cudzoroďého elementu má v rámci kultúrnej revolúcie napomôcť zničenie starých hodnôt, ktorých miesto má nahradiť politická korektnosť, hodnotový relativizmus a gender ideológia.

■ GENDER IDEOLÓGIA

Práve gender ideológia zohráva kľúčovú rolu vo všetkých úsiliach neomarxistov smerujúcich k zničeniu identity jednotlivca, zničeniu rodiny ako základnej bunky zdravej spoločnosti i potencionálneho odporu a využitia „sexuálnych“ menšín ako novodobého proletariátu. Všetky Rozwadowským vyššie pomenované faktory tvoria len ďalšiu mutáciu tej istej nám známej (formálne porazenej) zločinné ideológie, ktorá využijúc novú taktiku smeruje k tomu istému cieľu – vytvoreniu nového sveta a nového človeka. Človeka neslobodného, pozbaveného duchovna, kontrolovateľného prostredníctvom jeho sebeckej koncentrácie len na svoje materiálne blaho a uspokojovanie pudov. Takýto človek bude neschopný vzoprieť sa novo nastolanému totalitnému systému.

podľa ktorých šesťdesiattri percent anketovaných súhlasí s odhalením pamätníka a len deväť percent sa vyjadrilo proti, musel napísať nový článok, v ktorom sa usiloval sebe vlastnou logikou tieto výsledky obrátiť. A tu sa prejavuje tragédia všetkých ideologických zaslepencov, ktorých ani realita nevyvedie z omylu.

■ DUCHOVNÝ VELIKÁN

Alexander Solženicyn, ktorý sa stal symbolom jednej epochy a boja proti bezpráviu, bol po celý život konfrontovaný s často protichodnými obvineniami. Eklektikom z Izorského klubu prekáža aj tým, že bez príkras ukázal celú genézu vývoja antiruského bolševického režimu a jeho vodcov. Na rozdiel od Starikova ukázal Stalina ako vraha zodpovedného za genocídu národa, pričom zdôraznil, že víťazstvo nad nacizmom nebola generalisimova zásluha, ale zásluha ruského vlastenectva, ktoré vojnu vyhralo nie vďaka režimu, ale napriek režimu. Tiež poukázal na obchádzanú Chruščovovu obsesiu v prenasledovaní kresťanstva či jeho záľubu v rozdávaní ruských území Ukrajine. Demytizoval údajný blahobyť za Brežneva, ale kriticky sa postavil aj proti naivnému Gorbačovovi či dovŕšiteľovi národnej tragédie Jelcinovi a živelnému rozpadu štátu. K samotnému ZSSR sa vyjadril v tom zmysle, že jeho pád predvídali, pretože sa nedal zastaviť. Práve falošná leninská národnostná politika, podľa neho, vypestovala odstredivé sily, ktoré ho priviedli k rozpadu. Solženicyn bol totiž kritický k falošnej ilúzii budovania priateľstva národov v ZSSR a vytvoreniu jednotného sovietskeho národa. Neostal však len pri kritike bolševizmu. Po páde systému a rozpade ZSSR sa vrátil do vlasti, kde kritickým okom sledoval vnútornú krízu rodiaceho sa Ruska, ako aj zásahy USA do ruských záležitostí, pričom zrod putinskej éry privítal ako novú nádej.

Relikty zločinné ideológie sa alternatívnymi médiami vracajú na Slovensko

Kto a ako umlčiava ruský hlas svedomia

Martin JARINKOVIČ – Foto: agentúrny servis TASR

December 2018 sa v Rusku niesol aj v znamení storočnice veľkého spisovateľa Alexandra SOLŽENICYN, ktorého súčasníci označili za „svedomie Ruska“. Velikánovi ruskej kultúry, pokračovateľovi veľkej ruskej literárnej tradície éry Tolstého a Dostojevského odhalili v Moskve sochu. Pamiatke ruského mysliteľa sa poklonil aj samotný prezident Vladimir Putin.

Na tejto udalosti, ktorá ostala na Slovensku takmer nepovšimnutá, nie je nič výnimočné. Nič, čo by malo vyvolať rozruch. Bežný, čo len trochu kultúrne rozhladený človek si možno na margo len tak pre seba skonštatovať, že je to dobré znamenie. Ďalší pozitívny signál, že Rusko našlo v sebe silu vrátiť sa k svojim, za sedem desaťročí takmer vyvráteným duchovným koreňom.

■ BOLŠEVICKÉ REZIDUÁ

Pri každodennom „surfovaní“ internetom som na slovenskom alternatívnom portáli, ktorý sa sám označuje za konzervatívny, s počudovaním zaregistroval článok, resp. kompilát o „vlastizradcovi Solženicynovi“, zostavený slovenským prekladateľom z dvoch pamfletických článkov, ktoré boli prevzaté z ruských zdrojov. V článku sú citované výňatky prevzaté z portálu Izorského klubu, ktorý predstavuje niečo ako exkluzívny prokremelský think tank, voľne združujúci súčasnú ruskú intelektuálnu elitu etatického zmysľania s poslaním pracovať na syntetizujúcej interpretácii ruských dejín, vytvárat, brániť, podporovať a šíriť ruský národnoštátny naratív v mediálnom priestore, najmä v konfrontácii so zahraničím a s jeho mediálnymi exponentmi v Rusku, ako aj vytvárat prognózy vývoja v rôznych oblastiach. Klub, ktorý združuje také veličiny, ako je Nikolaj Starikov

Spisovateľa Alexandra SOLŽENICYN mnohí bolševickí pohrobkovia znevažujú a takmer stavajú do roly vlastizradcu.

či Alexander Dugin, však vnímajú nejednoznačne aj v samotnom Rusku, kde ho kritizujú najmä pre eklektickú filozofiu usilujúcu sa spojiť bolševickú tradíciu s historickým ruským imperializmom v trende o kontinuitu ruskej etatickej idey. V praxi sa táto filozofia prejavuje napríklad v Starikovovskej ahistorickej interpretácii zaslulh Stalina ako veľkého „ruského“ štátnika zaslúžilého o najväčšie historické územné rozšírenie sovietskeho, čiže podľa Starikova „ruského“ impéria.

■ ZASLEPENÝ PAMFLET

Nečudo, že práve z tohto prostredia vyšiel pamflet na Alexandra Solženicyna. Jeho autorom nie je nikto iný ako prominentný historik a politológ Sergej Feliksovič Čerňachov, ortodoxný profesionálny

komunista, ktorý vo svojich článkoch na spomínanom portáli bez zaváhania obhajuje vraždu cára Nikolaja II., jeho rodiny, a dokonca aj služobníctva, a dôvodí, prečo je politická represia nevyhnutný štátny nástroj. Brestlitovský mier vidí trebárs ako veľké víťazstvo. Podstatou Čerňachovovho rozumkárnia na účet Solženicyna je primitívna matematika, podľa ktorej ak vyše šesťdesiat percent dnešných Rusov ľutuje rozpad ZSSR, tak automaticky dve tretiny ruskej populácie vníma Solženicyna, bojujúceho proti bolševickému systému, za vlastizradcu. Čo sa už slovenský čitateľ na spomínanom webe nemohol dočítať, je skutočnosť, že táto matematika Čerňachovovi v konfrontácii s realitou vydržala celých desať dní. Po tom, ako vyšli prieskumy,

CITATELSKÉ FÓRUM

Chcem Vás na úvod tohto otvoreného listu pozdraviť, no súčasne aj vyjadriť veľké prevkapanie a osobné pohoršenie z postoja Vášho Mestského zastupiteľstva v Štúrove i Vás samotného voči zámeru Miestneho odboru Matice slovenskej osadiť v Štúrove pamätník Ludovíta Štúra. Vychádzajúc z Vášho vyjadrenia – cítujem: „Náš názor je ten, že umiestnenie takejto sochy na nábreží Dunaja by necitlivým spôsobom narušilo mierové spolunažívanie Maďarov a Slovákov v našom meste.“

Primátorovi Štúrova

Dovoľte mi, vážený pán primátor, povedať, že toto Vaše vyjadrenie zaváňa značnou mierou zavádzania verejnosti ak demagogiou hrubého zrna, ak nie otvoreným klamstvom a nešikovne maskovaným veľkomaďarským šovinizmom. Keď bol totiž vo Vašom meste osadený neďaleko centra pamätný kameň venovaný usvedčenému vojnovému zločincovi Jánovi Esterházi, Vám osobne ani Vášmu mestskému zastupiteľstvu to, zdá sa, nijako zvlášť neprekážalo. Keď však chce Miestny odbor Matice slovenskej v Štúrove osadiť na nábreží Dunaja pamätník – bustu slovenského národného velikána Ludovíta Štúra, je odrazu oheň na streche. Pritom práve Vaše mesto, pán primátor, nesie od roka 1948 meno po Ludovítovi Štúrovi. V meste Štúrovo od istej doby koluje názor, že „Štúr sa nemôže dívať na najväčší maďarský štátny symbol – Ostrihomskú baziliku“. Nuž tento údajne najväčší maďarský štátny symbol dal postaviť práve uhorský primas a arcibiskup Alexander Rudnay, ktorý sa aj napriek spomenutým hodnostiam a funkciami hrdo hlásil k svojmu slovenskému pôvodu. Očakávam preto, vážený pán primátor, že Vy osobne, ako aj Mestské zastupiteľstvo v Štúrove prestanete vyvíjať nezmyselný až chorobný odpor proti osadeniu vyššie spomenutého pamätníka Ludovíta Štúra na nábreží Dunaja vo Vašom meste.

Peter DUBOVSKÝ,
MO MS v Žiline

Sochársky portrét Ludovíta Štúra určený na pamätník do mesta Štúrovo, ktorého samospráva proti nemu vytvárala bráň.

Historička Natália PETRANSKÁ ROLKOVÁ o oživotvorení Matice slovenskej

Hýbadlo celej vzdelanosti a kultúry slovenskej...

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: archív SNN

Vzletným slovom oživotvorení sa v slovenských dejinách označuje azda iba obnovenie Matice slovenskej po prevrate v roku 1918. Vtedy na troskách rakúsko-uhorskej monarchie vznikol nový štátny útvar – Československá republika. Výkonnú moc na území Slovenska prevzalo jedno z ministerstiev česko-slovenskej vlády – Ministerstvo s plnou mocou pre správu Slovenska. Ministerská rada ňou oficiálne poverila Vavra Šrobára.

• **Doktorandské štúdium v odbore Slovenské dejiny ste absolvovali v roku 2009 v Historickom ústave SAV, pôsobíte v Parlamentnom inštitúte NR SR, okrem iných ste autorkou štúdií z dejín Matice slovenskej v rokoch 1919 – 1938 aj podrobnej faktografickej štúdie o vtedajších udalostiach – priam drobnokresby, ako a čo sa dialo s Maticou. Priblížte nám aspoň hlavné fakty.**

Politická scéna na Slovensku sa v tomto čase viazala na jednotlivé predprevrátové osobnosti, ale tiež na kultúrno-spoločenské ustanovizne, ktoré mali dlhšiu tradíciu a najmä vyšší morálny kredit v spoločnosti a predstavovali aj určitú garanciu obhajoby práv Slovákov. K najvýznamnejším patrili Matica slovenská, Spolok svätého Vojtecha, Muzeálna slovenská spoločnosť a Živena. Na ideu obnoviť Maticu slovenskú sa myslelo vždy, poslednou výzvou na „oživotvorení“ MS bol na sklonku roka 1918 článok Ivana Ľubomierskeho, ktorý uverejnil Národné noviny 27. 12. 1918, teda na prahu nového roka, keď už bolo jasné, čo treba urobiť.

• **Prvým krokom bolo nastolenie nového právneho poriadku, odstránenie rozhodnutí maďarskej vlády...**

Na Silvestra 31. decembra 1918 prišli do Turčianskeho Svätého Martina Vavro Šrobár a takmer všetci referenti jeho ministerstva i zahraniční hostia. Šrobár okrem iného na adresu martinskej reprezentácie povedal: „Citím a vyslovujem vám srdečnú vďaku, lebo vy ste boli tá národná rada, ktorá zdvihla neohrozene slovenskú zástavu, ktorá zachránila Slovensko a Slovákov pred katastrofou.“ Vavro Šrobár vyhlásil 1. januára 1919 obnovenie činnosti MS z balkóna jej budovy. Vydaním nariadenia č. 1/1919 z 1. januára 1919 formálne zrušil nariadenie uhorského ministra vnútra č. 4873 z 12. novembra 1875 o rozpustení Matice slovenskej a zhabaní jej majetku, čím de iure obnovil jej existenciu. Ďalšími ustanoveniami nariadil vrátenie jej zhabaného majetku, ktorý sa zdĺhavo delimitoval v vlastníctva maďarizačných spolok pôsobiacich na Slovensku. Milan Ivanka, vládny referent ministerstva pre verejnú správu, prečítal prijaté nariadenia týkajúce sa obnovenia Matice slovenskej.

• **Prvoradým bolo vrátiť hanebne odcudzený, maďarskou vládou v roku 1875 zhabaný majetok, zbierky, a dokonca aj zo zbierok Slovákov postavenú matičnú budovu...**

Tým poverilo Ministerstvo s plnou mocou pre správu Slovenska župana sídelnej Turčianskej župy Igora Dulu, vnuka Viliama Paulinyho-Tótha. Mal zabezpečiť vrátenie skonfiškovaného majetku MS. Výnos č. 73/1919 pochádza z 24. 1. 1919. Zrušenie nariadení maďarskej vlády v súvislosti s udalosťami v Matici slovenskej z 1. januára 1919 odráža županov telegram adresovaný predsedníctvu ministerstva v Prahe: „Dnes pred členmi Slovenskej Matice a tisícami turčianskeho ľudu tu vyhlásené vládne nariadenie, že sa vyzdvihuje Slovenská Matica, oddanie jej majetku do vlastnosti a úžitku a „Magyarországú tót közművelődési társulatú sa zrušuje, vyvolalo nevýslovnú radosť a jasot v obecnosti mojej správe sverenej turčianskej župy.“

Prvou úlohou v novej situácii však bolo nielen de jure, ale aj fakticky prevziať pôvodnú budovu v Turčianskom Svätom Martine, ktorú výnos Matici slovenskej prinavrátil. Nebola to jednoduchá úloha, keďže v objekte sídlili štátne administratívne úrady (pošta, súd a pod.). Bolo treba usporiadať majetkové pomery a vlastnícke nároky. Budovu sa nikdy nepodarilo úplne uvoľniť pre matičné potreby. Preto v neskoršom období, keď sa Matica inštitučne rozrastala, stala sa pre ňu nevyhovujúca. To bol dôvod na úvahy o výstavbe druhej budovy MS. Obnovenie Matice slovenskej bol proces začínajúci sa 1. januárom 1919 a uzavretý v podstate až 5. februára 1920, keď došlo k úradnému potvrdeniu stanov MS prijatých na obnovujúcom valnom zhromaždení 5. augusta 1919.

• **Rozhodnutie o obnove, ako pripomínate v onom oživotvorení Matice, malo však aj politický podtext, alebo azda priamu snahu určiť Matici medze?**

Začiatkom januára na základe nariadenia ministra s plnou mocou pre správu Slovenska č. 6/1919 rozpustili Slovenskú národnú radu (SNR) v Turčianskom Svätom Martine i všetky jej miestne a krajové pobočky s účinnosťou od 23. januára 1919. Národné noviny uverejnili úvahu Štefana Krčméryho pod názvom Či rozpustiť Slovenskú národnú radu? Podľa neho by regionálne pobočky MS mali prevziať úlohy doteraz široko rozvetvenej SNR. Kým sa ju však nepodarí pretvoriť aj na najnižšej úrovni na Maticu slovenskú, neodporúčal jej rozpustenie. Matica slovenská mala byť podľa neho viac než len spolok vedcov či literátov: „Musí byť hýbadlo celej vzdelanosti a kultúry slovenskej, ktorej činnosť pocítia aj najposlednejšie slovenské obce!“

• **Išlo o nútené zrušenie, veď to bol najvyšší politický orgán Slovákov v čase rozpadu Rakúsko-Uhorska; na jeho pôde vznikla historická Martinská deklarácia 30. októbra 1918?**

Zjavným vonkajším úmyslom bolo nahradiť najvyššie slovenské politické fórum síce celonárodnou a historicky overenou, avšak kultúrnou ustanovizňou. V pôvodných predstavách Prahy sa mala totiž Matica stať štátom podporovanou kultúrno-osvetovou inštitúciou pracujúcou v intenciách ideológie jednotného československého národa, pričom sa mal navonok až príliš úzkostlivo strážiť jej deklarovaný nadstranický či dokonca „apolitický“ charakter. Jej apolitickosť však bola v prelomovom vývoji slovenského národa nereálna.

Verejná mienka sa vo všeobecnosti stavala k obnoveniu Matice slovenskej pozitívne. Nie ojedinelé boli vyhlásenia celonárodných zbierok. V oživotvorení MS videli tí, ktorí viedli národno-emancipačný zápas Slovákov už v radoch Spolku sv. Vojtecha či inde, zábezpeku národného pozdvižnutia, ba vzkriesenia.

• **Jedným z prvých krokov bolo vytvorenie nových stanov. Aké boli návrhy?**

Už vo februári 1919 sa v tlači po prvý raz začali objavovať návrhy stanov Matice slovenskej. Paragraf 11 predpokladal, že členmi vedenia budú aj predsedovia vedeckých odborov, čo napokon v schválených stanovách nebolo. Paragraf 34 hovoril o tom, že Matica „bude pracovať na tom,

aby pre slovenský národ vybudovala Národnú knižnicu slovenskú“. Aj tento zámer začala Matica slovenská uskutočňovať až oveľa neskôr, pričom legislatívne nebol ani vtedy zakotvený. Matica mala byť poverená organizovaním slovenskej mimouniverzitnej vedy

nej manifestácii na zhromaždení, kde sa manifestačne rozhodlo aj o presunutí zhromaždenia na august 1919. Nakoniec teda pripadol termín valného zhromaždenia MS v duchu tradícií augustových slávností na piaty august 1919 (výročie založenia

V oživotvorení Matice slovenskej videli tí, ktorí viedli národno-emancipačný zápas Slovákov, zábezpeku národného pozdvižnutia, ba vzkriesenia.

a umení; kultúry na vidieku a slovenskej knižnej redakcie.

• **Už vtedy sa však k tomu pristupovalo kriticky...**

Kritika návrhu stanov MS sa týkala najmä zamýšľanej početnosti jej vedenia, ktorá podľa kritikov mohla viesť k „prebujnenej byrokrácii“ – nebezpečnej a zbytočnej. Upozorňovalo sa aj na fakt, že ak Matica slovenská prijme nové stanov, bude sa považovať za nový spolok a z maďarskej strany sa jej nič nevráti. Aj preto sa prijal konečný úvodný text: „Matica slovenská oživotvorená pod protektorátom T. G. Masaryka...“ V rovnakom čase sa začínalo aj s prípravami na oživotvorené valné zhromaždenie. Štefan Krčméry vyjadril vo svojej výzve na zvolanie valného zhromaždenia názor, že Matica predbežne nemôže existovať ako čisto vedecká akadémia. Mala fungovať najmä ako „všenárodný osvetový spolok s programom zasahujúcim až do obcí“. Vo všeobecnosti to zapadalo do úsilia aktivizovať a zapojiť do spoločenského života široké vrstvy ľudu, najmä na vidieku. Od začiatku sa plánovalo spojiť oživotvorené valné zhromaždenie MS s obnovujúcim zhromaždením Slovenskej národnej strany. Organizácie, ktoré vychádzali z identického historického kontextu, a mnohí zo zamýšľaných funkcionárov boli životne spätí s oboma subjektmi. Takéto prepojenie Matice na politickú oblasť sa však stávalo terčom kritiky iných politických „táborov“.

• **Aj v neskoršom období musela Matica slovenská často brániť svoju deklarovanú nestrannosť proti kritike z rôznych politických kruhov.**

Po odložení zhromaždenia MS v dôsledku vojenských operácií Maďarskej republiky rád na území Slovenska (s cieľom nastoliť boľševickú Slovenskú republiku rád ako politický satelit Maďarskej republiky rád a Ruska) došlo v júni k spontán-

MS je 4. augusta). Turčiansky Svätý Martin sa tak po čase stal opäť dejiskom významných celospoločenských podujatí, o. i. napríklad ustanovujúcim zhromaždením Slovenskej národnej strany 6. augusta 1919.

• **Až zhromaždenie z augusta 1919 vošlo teda do dejín ako obnovujúce valné zhromaždenie Matice slovenskej...**

Jednoznačne. Piateho augusta 1919 Matica slovenská opätovne vstúpila do života Slovákov. Ústredným heslom Vzkriesená vítam vzkriesený národ pozdravovala na oživotvorení valnom zhromaždení pri svojej historickej budove v Turčianskom Svätom Martine takmer šesťtisíc ľudí. Jej očakávanie v tomto období bolo jednoznačné: slobodný priestor na plnohodnotný rozvoj slovenského národa v rámci spoločného štátu Slovákov a Čechov. Desaťročia dusený slovenský národný a kultúrno-duchovný život v Uhorsku mal v novej situácii nadobudnúť nový rozmer podnecovaný oficiálnou štátnou politikou. Prezidenta Tomáša Garrigua Masaryka, ktorý nad zhromaždením prevzal záštitu, zastupoval minister Vavro Šrobár. Za česko-slovenskú vládu sa zúčastnili aj viacerí ministri. Národnú radu československú zastupoval Milan Hodža. Ako veliteľ česko-slovenskej Západnej armádnej skupiny pôsobiaci na Slovensku bol na zhromaždení prítomný aj francúzsky generál Eugène Mittelhauser, ktorý sa v pozdrave vyjadril, že v zhromaždení vidí manifestáciu „československej jednoty“.

• **Takúto reprezentatívnu účasť na zhromaždení „kultúrnej“ inštitúcie možno pripísať samotnému vplyvu Matice a matičnej myšlienky, ako aj istému politickému manévru...**

Cieľom pozornosti, ktorú česko-slovenský štát spočiatku Matici venoval, bolo podľa môjho názoru na jednej strane znásobiť jej význam

Uplynulú storočnicu Matice slovenskej ovláda historička Natália PETRANSKÁ ROLKOVÁ priam drobnokresbovo...

v národnom živote Slovákov a na strane druhej ju istým spôsobom podriať svojim záujmom a kontrole. Zhromaždeniu predsedali Matúš Dula a Vavro Šrobár, ktorí boli spolu s Pavlom Országhom Hviezdoslavom a Františkom Richardom Osvaldom zvolení za prvých predsedov obnovenej Matice slovenskej. Zapisovateľmi boli Ferdinand Juriga a Štefan Krčméry,

Milan Hodža vo svojom príhovore vyzdvihol rázovitost' slovenskej kultúry, ktorá môže v mnohom obohatiť kultúru českú. Vavro Šrobár zdôraznil potrebu kultúrnej práce bez rozdielu konfesii. Spomenul tiež zásadu, aby Česi neurážali náboženské cítěnia Slovákov, ako aj fakt, že čeština i slovenčina sú v Česko-Slovensku úradnými jazykmi. Literárny historik Jaroslav Vlček, zvolený neskôr spolu s Jozefom Škultétyom za správcu MS, vyjadril presvedčenie, že Matica slovenská bude pracovať na „čím ľudovejším základe“.

• **Vo svojej rozsiahlej štúdiu, ktorá bola podnetom aj podkladom na tento rozhovor, pripomínate aj prvotné predstavy o bratskom spolužití oboch národov.**

Na zasadnutí Matice slovenskej sa okrem podpredsedu revolučného Národného zhromaždenia Matúša Dulu zúčastnil aj jeho predseda František Tomášek. Svojím príhovorem stručne vystihol atmosféru danej doby, ktorá sa v rôznych podobách odrážala vo vyjadreniach na mnohých ďalších fórach. Politické oslobodenie „československého národa“ sa po vzniku ČSR považovalo za dovŕšené, jedinou výzvou v slovenskej časti štátu sa mala stať drobná činnosť na poli kultúry a osvetu. Malo sa prejsť k „pokojnej kultúrnej práci“. Od Matice slovenskej F. Tomášek očakával pestovanie a uplatňovanie slovenského jazyka v umení a vede, „aby tak Slováci hojne prispievali k rozkvetu kultúry celého česko-slovenského národa“. Matica slovenská mala teda pestovať vtedy ešte oficiálne nespochybnovaný slovenský jazyk a „slovenský svojráz“. Mali v nej pôsobiť bok po boku Slováci i Česi, ktorí by prostredníctvom tejto inštitúcie urobili všetko na skĺbenie a etablovanie nového štátneho zväzku. Zároveň však Slovákom neostala nijaká inštitúcia, ktorá by zabránila tomu, aby takéto „skĺbenie“ nadobudlo podobu „splývania“.

Predstava o bratskom spolužití sa odrážala aj pri kreovaní vedúcich orgánov MS. Do jej výboru zvolili tiež českých ministrov pražskej vlády a ďalších predstaviteľov oficiálnej politiky.

• **Pre matičnú verejnosť je zaujímavé aj to, ako sa rodili a ako sa formovali stanovky a aká bola potom matičná prax?**

Je to rozsiahla faktografia, tak aspoň stručne: obnovujúce valné zhromaždenie MS v auguste 1919 prijalo nové Stanovy MS 28, vychádzajúce z pôvodných stanov z roku 1862. Jedným z zámerov bolo docieľiť pritom navrátenie majetku MS zhabaného v roku 1875. Zároveň mal pôvodný duch stanov odrážať kontinuitu inštitúcie v čase. V definovaní jej jednotlivých vedúcich orgánov sú však stanovky značne nedôsledné. Mnohé pravidlá sa ustálili až niekoľkoročnou praxou.

FEJTÓN

„Tak nám zabili Ferdinanda, pani Müllerová.“ Jaroslav Hašek ústami svojho hrdinu Švejka svojrázne oznámil začiatok prvej svetovej vojny. Tak nám zavreli M. K. a vyšetrujú, ako sa podpisujú zmenky. A tak nám A. K. usvedčili z lupu pozemku. Začiatok vojny to nebol, ale začiatok bahenných kúpeľov slovenskej politickej scény a médií určite. Hra na dobrých, zlých, polepšených, pohoršených, a nebojme sa povedať slušných sa začala...

Ešteže máme Justitiu

Také dva príklady pre Justitiu. Túto starorímsku bohyňu zobrazujú ako ženu s obojručným mečom v jednej ruke, v druhej drží váhy a na očiach má pásku. Cez pásku by nemala vidieť, koho súdi – nevšímať si súdeného moc, peniaze, postavenie a vplyvných priateľov. Lenže pásku je zrejme z mizerného materiálu. Aspoň u nás sa to tak zdá. Lebo jej meč raz trafi naostro, raz len tak trošku ťapne a raz len tak trošku poštekli.

Povedzme taký M. K. Celý trestný zákonník neobsahuje zoznam všetkého, čo údajne spáchal. Niekedy existovalo niečo ako prezumpcia neviny. Možno to len predpisoval akýsi všeobecný morálny kódex. Určite nie morálny kódex novinára. Vinu či nevinu by mal rozhodnúť súd. Nie novinári, nie dav na námestiach. To by bol sudca Lynch, a nie Justitia. Najvyšší súd SR za onoho času povedal, že nie je povinnosťou obžalovaného dokazovať svoju nevinu. Svojrázny druh humoru. Byť na mieste M. K. a riadiť sa tým, rovno by si človek mohol skúšať, ako mu padne pásikovaný oblečok. Robiť si starosti, či mu za tých dvadsať rokov nevyjde z módy. Trest smrti je zrušený. Ale keď sa u nás dajú zrušiť amnestie, prečo by pri treste smrti. Parlament jednorazovku odsúhlasí, ak by bolo treba. A tu ešte súdny proces neprebehol. Novinársky proces už áno.

Iný príklad. Piedestály svätcov bývajú pevné ako skala. Žula, mramor. A keď sa na piedestál dostane svätiec, priam dobrý anjel, slušné zástupy sa mu klaňajú. Jeho sláva a cnosť žiaria doďaleka, možno až do Ameriky, práčne vyleštené novinárskymi brkami. Nikto neskúma, či aureola je pravé zlato. Klaka tleska. Žiaľ, všade sú neprajníci, závistlivci, kacíri a iní nepriatelia svätcov. Nehanbia sa obviňovať aj anjela z úplne pozemských, nie celkom kóšer skutkov. A súdny proces prebehne, poukážu na škvrnu na nepoškrvnenom. Prekvapenie – zástupy sa klaňajú ďalej. Buď si nechcú priznať svoju smiešnosť, alebo to majú zaplatené. A tu súdny proces prebehol. Novinársky proces ešte nie.

Novinári, zvlášť tzv. investigatívni, vedia všetko. Viac ako vyšetrovatelia. Aspoň čo sa diabla, verejného nepriateľa, týka. Proti nim si advocatus diaboli neškrtnie. Je vinný, tak čo už. O svätcovi radšej nič alebo len v dobrom. Novinársky proces ani neprebehne. Justitii sa kúpi nová pásku, nový mečik a váhy a našincem nech dá pokoj. Veď to bol len taký hriech. Pritom starí ľudia hovorili, že však to klame, ten aj kradne. Kto kradne, ten aj vraždí. A kto vraždí, patrí na šibenicu. Toto je veľmi nebezpečná logická schéma. Lebo by sa dala rôzne poprehadzovať – kto kradne, ten aj klame, kto kradne, patrí na šibenicu. Ešteže máme Justitiu.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Vydala kostolná krypta v Dunajskej Strede archeológom všetky svoje tajomstvá? Tajomstvá v podzemí Kostola svätého Juraja

Štefan MICHALÍK – Foto: archív autora

Na jednej z dosiek z truhly bol nápis „KONDE POKATEL VIDA 93 ANOB“. Výskumníci sa tak dozvedeli, že v tejto truhle bol uložený člen miestnej grófskej rodiny Kondé de Pokatelek, ktorý mal v čase úmrtia deväťdesiattri rokov. Na ďalšom vrchnáku truhly sa zachoval nápis „Pac GD Em 98 Ob Diest Mar A 1748“. Na inej doske sa nachádzal nápis „AES.Am98 Ob Diet Mar 1748“. Ako uvádza Pavel Paterka, podľa tejto informácie tu bol pochovaný Kondé de Pokatelek (pravdepodobne Emerícus), ktorý umrel ako deväťdesiatosemročný a pochovaný bol v marci 1748. Tento údaj patrí k zatiaľ najstarším dokladom pochovania v krypte.

Poloha uloženej krypty sa nachádza v centre Dunajskej Strede na Námestí Ármina Vámbéryho. Historici predpokladajú, že námestie sa začalo vyvíjať už od starších čias a mohli sa na ňom usporadúvať jarmoky a trhy. Kostol Nanebovzatia Panny Márie na námestí ešte v 14. storočí stál na miernej vyvýšenine ako dominanta okolia. Miestni ho poznajú ako Kostol sv. Juraja v Dunajskej Strede.

■ PRECHÁDZKA MINULOSŤOU

„Kostol vybudovali pravdepodobne v 14. storočí,“ začína svoje rozprávanie Mgr. Pavel Paterka, bádateľ v kostolnej krypte. Kostol bol rozšírený v roku 1518, barokovo upravený koncom 18. storočia. V jeho vnútri sa nachádzajú fragmenty stredovekých gotických fresiek. Pod svätyniou bola v období baroka vybudovaná krypta. „Podľa správ Krajského pamiatkového úradu v Trnave bola počas obnovovacích prác kostola krypta otvorená v päťdesiatych rokoch 20. storočia, ale, žiaľ, žiadna dokumentácia z tohto otvorenia neexistuje,“ hovorí P. Paterka. V období socializmu sa okolo kostola postavili vysoké obytné budovy, a tak sa kostol doslova a do písmena dostal do ich obklúčenia...

„Bytovou výstavbou okolie kostola a aj samotný kostol veľmi utrpel. Dokonca pri jednej menšej úprave a prestavbe tohto kostola sa prepadla aj cesta,“ hovorí Juraj Novacek, vyše osemdesiatročný obyvateľ a pamätník života v Dunajskej Strede. Podľa jeho slov existuje predpoklad, že od sakristie kostola viedla podzemná chodba na terajšiu Poštovú ulicu v Dunajskej Strede. „Nie je overené, že táto podzemná chodba bola prepojená so Zlým kaštieľom (dnes sídlo múzea – pozn. autora),“ dodáva Juraj Novacek. Jeho slová potvrdzuje i P. Paterka, ktorý spomína aj otvorenie krypty v tomto kostole v sedemdesiatych rokoch minulého storočia, keď bola zatopená spodnou vodou. Po roku 1989 sa uskutočnila obnova kostola, v rámci ktorej sa uskutočnili okolo neho aj zemné práce. Počas nich došlo k porušeniu hrobov a zároveň sa aj nepriamo potvrdili správy kostolníka či iných starších ľudí, že sa pri ňom nachádzal stredoveký, respektíve novoveký cintorín...

■ DYCH STOROČÍ

V utorok 20. marca 2007 odryli v Kostole sv. Juraja v Dunajskej Strede vchod do jeho krypty. Po otvorení oval všetkých prítomných (zástupcov mesta, pracovníkov Krajského pamiatkového úradu v Trnave, zástupcov investora – Robert Kiss, vtedajší dekan Rímskokatolíckeho farského úradu v Dunajskej Strede, z Vlastivedného múzea v Hlohovci bol prítomný Jozef Urminský a z Múzea maďarskej kultúry a Podunajska Pavel Paterka) zápach stuchliny a nevetraného priestoru – akoby vystúpil na povrch oslobodený dych storočí krypty, hoci od jej posledného otvorenia uplynulo vtedy necelých päťdesiatpäť rokov. Ostatní stojíme nad vchodom do krypty a sledujeme dosky, ktoré výskumníci našli v chodbe krypty a podávajú ich z nej pomaly von. Dosky sú z rakiev a majú viac ako tristo rokov. Na jednej z nich je jasne viditeľný a čitateľný nápis „demeric“. Na ďalšom drevenom zvyšku z rakvy bol klinčekmi vytepaný rok 1779...

■ TAJOMSTVÁ KRYPTY

S rúskom na tvári zostupujeme do krypty. V chodbe sme museli ísť v predklone, kým sme sa dostali do jednej z troch hrobových miestností, kde sme sa konečne vystrelili. Je tu šesť truhel

Katolícky kostol v Dunajskej Strede

Bádateľ v dunajskostredskej krypte Pavel PATERKA pri prezeraní rakiev v krypte

Bývalý dekan Rímskokatolíckeho farského úradu v Dunajskej Strede Robert Kiss si prezerá prvé nálezy z krypty.

s kostrovými pozostatkami. Vrchné rakvy mali rozbité veko a pozostatky boli spráchnivené. V druhej, menšej miestnosti sa nám naskytl podobný pohľad. Vo všeobecnosti mali krypty pod kostolmi dve časti: osárium, kde sa odkladali pozostatky ľudí z krypty, ktorých truhly boli rozpadnuté a nebola známa ich totožnosť. V prednej časti krypty boli pochovávaní ľudia, ktorých pozostatky boli zachované. Väčšinou sa sem pochovávali kňazi a mecenáši kostola či mesta.

„V krypte je málo priestoru. Predpokladáme, že bola vyššia ako súčasných stoštyridsať centimetrov. Jej najstaršia miestnosť bola pod svätyniou kostola a ostatné boli dobudované neskôr. Existuje aj hypotéza, že tento kryptový priestor pokračoval ďalej aj v lodi kostola, len sa zamuroval,“ hovorí P. Paterka, v súčasnosti pracovník Krajského pamiatkového úradu v Nitre. Počas prvotného prieskumu videli úplne zničenú lebku. Podľa P. Paterku je možné, že bola zničená následkom pôsobenia podzemnej vody, resp. vzduchu. Na niektorých truhlách a na stenách boli plesne. Okrem kostrových pozostatkov našli počas prvého prieskumu krypty aj dobové oblečenie. Krypta je podľa P. Paterku na základe nápisov z dosák rakiev miestom posledného odpočinku Appolonie a Francisky Kondé. Nálezy nápisov s týmito menami dávajú tušiť, že sú tu pochovaní viacerí členovia grófskej rodiny Kondéovcov z Pokateleku, ktorý je dnes už súčasťou Dunajskej Strede.

■ ZOMRELI NA MOR?

„Morová epidémia v čase smrti niektorých z pochovaných v krypte v Dunajskej Strede istotne bola, keďže pred katolíckym kostolom je postavený morový stĺp z roka 1777,“ odpovedá P. Paterka na otázku, či je možná ako príčina smrti niektorých z pochovaných mor, ktorý bol typický pre 18. storočie. Morový stĺp bol podľa jeho slov posta-

vený vtedy, keď sa ľudia chceli modliť, aby nebol mor. „Zatiaľ sme nechceli vyzdvihať kostrové pozostatky, ktoré sa zachovali vo veľmi zlom stave. Vo vzduchu sa totiž kostrové pozostatky rozpadávajú na prach, koža, drevo a textilie nie. A svoj podiel na zlom stave pozostatkov mala aj činnosť hmyzu, zvyšky ktorého sme pri pozostatkoch našli,“ odpovedá P. Paterka na otázku o možnosti skúmania príčiny smrti z pozostatkov. Prieskum krypty trval do prvej aprílovej stredy v roku 2007, keď kryptu uzavreli kamennou doskou.

■ PRECHÁDZKA MINULOSŤOU

Po desiatich rokoch život v kostole beží svojim nemenným, ustáleným tempom. Po omši a prijatí sviatosti ľudia odchádzajú z kostola nevediac, že kráčajú nad kryptou, ktorej niekdajší provizórny vchod pred oltárom je v pôvodnom stave. Nič nenasvedčuje tomu, že pod ním je krypta. Oslovili sme aj terajšieho dekana Rímskokatolíckeho farského úradu (RKFÚ) v Dunajskej Strede Mons. Ladislava Szakála, ktorý nám na naše otázky týkajúce sa otvorenia a následného výskumu v krypte odpovedal iba vetou: „Nemám o tomto výskume žiadne informácie.“ Prekvapivá odpoveď najmä preto, že RKFÚ v Dunajskej Strede sa ako spoluinvestor podieľal v roku 2007 na prieskume krypty Kostola Nanebovzatia Panny Márie v Dunajskej Strede. Stretávame sa opäť s P. Paterkom so žiadosťou o informácie, aké sú výsledky prieskumu krypty v katolíckom kostole v Dunajskej Strede z roku 2007.

„Otvorenie krypty v Kostole Nanebovzatia Panny Márie v Dunajskej Strede sa uskutočnilo z dôvodu zistenia jej rozlohy a statiky,“ hovorí P. Paterka. Nad kryptou sa podľa jeho slov plánovali renovačné práce, prerábanie podlahy a schodišťa do svätyně. Po zbežnej prehliadke bolo zrejme, že krypta pozostávala z troch menších komôr a zo spájajúcej chodbičky medzi týmito komorami

a tieto nie sú staticky poškodené. Ako už bolo vyššie uvedené, zrejme staršia krypta je zasypaná zeminou, krypta bola väčšia a vchod do nej bol zvonka z pravej strany od vchodu do kostola? Podľa Paterkových slov nie je zatiaľ možné presne určiť, či bola väčšia. V tomto prípade išlo o tri zaklenuté priestory vybudované z tehál, pričom v jednom prípade sa klenba opierala o kamenné základové múrivo samotného kostola. Ako poznamenáva, pri tomto základe mal dojem, že tam mohol byť pôvodný vstup, veď prepojovacia chodbička bola taká úzka, že by sa tam v súčasnosti nezmeslili a nemohli manipulovať s rakvami. Bolo viditeľné, že nie všetky múry boli naraz murované, to znamená, že tam bola istá fázovitosť. Tieto javy boli najviac badateľné pri prechodných chodbičkách medzi komorami, kde sa zvláštne stretávali oblúky. Výška vnútorného priestoru hrobových komôr a spojovacej chodby bola podľa P. Paterku „pôvodne istotne vyššia, pretože sa v jej priestoroch bolo možné počas výskumu ľadv vzpriamiť“. Krypta je podľa všetkého naozaj staršieho dáta. Výška interiéru v krypte sa pohybuje medzi sto až sto sedemdesiatimi piatimi centimetrami, ale na pohodlný pohyb je skutočne málo miesta. V troch hrobových komorách sa nachádza približne dvadsať rakiev, šesť až osem rakiev v jednej komore. Predpokladá sa, že hrobová komora č. 1 je najstaršia alebo najskôr používaná, najužšia a skutočne najhoršie prístupná. V samotnej komore sa nachádzajú zvyšky pozdĺž uložených rakiev s telesnými pozostatkami zosnulých. Po vyzdvihnutí dosák výskumníci zistili, že podľa dĺžky rakvy ide o dospelého človeka, ktorý meral asi stoosemdesiat centimetrov. Podobne sa na rakvách nachádzali medenými alebo bronzovými klincami vybíjané nápisy. Podľa slov P. Paterku je „škoda, že tieto nápisy neboli čitateľné z dôvodu poškodenia klincov. Najskôr vypadli alebo zhrdzaveli“.

Vraciame sa na začiatok. Na jednej z dosiek z truhly bol nápis „KONDE POKATEL VIDA 93 ANOB“. Výskumníci sa tak dozvedeli, že v tejto truhle bol uložený člen miestnej grófskej rodiny Kondé de Pokatelek, ktorý mal v čase úmrtia deväťdesiattri rokov. Na ďalšom vrchnáku truhly sa zachoval nápis „Pac GD Em 98 Ob Diest Mar A 1748“. Na inej doske pravdepodobne z tej istej rakvy sa nachádzal nápis „AES.Am98 Ob Diet Mar 1748“. Ako uvádza P. Paterka, podľa tejto informácie tu bol pochovaný Kondé de Pokatelek (Emerícus?), ktorý umrel ako deväťdesiatosemročný a pochovaný bol v marci 1748. Tento údaj patrí k zatiaľ najstarším dokladom pochovania v krypte. Vzácné informácie ponúkajú vzácné nálezy tohto výskumu. Jedna z rakiev bola zafarbená do zelena. Na druhej rakvičke sa nachádzal tulipánový motív, na inej zase nečitateľný motív vybíjaný bronzovými klincami, v pozadí s čierne-maľovaným motívom kríža alebo lebky. Skutočné vzácné informácie ponúkajú ďalšie rakvičky s nápsami „Pren ab Franciska Kondé“ na jednej strane a „DIER zzbotti 7.lul 1778“ a doska s nápisom „Nab Apoll Kondé“. V jednom prípade je podľa P. Paterku presné určenie mena pochovanej a tiež dátum pohrebu. Skratka „pren“ by mohla naznačovať, že dotyčná možno umrela pred pôrodom alebo sa narodila mŕtva. „Takéto malé rakvičky boli uložené krížom cez rakvy pochovaných dospelých,“ dodáva P. Paterka na záver. Výsledky a predmety z výskumu krypty si záujemcovia môžu pozrieť v Zitnoostrovnom múzeu v Dunajskej Strede.

Film Trhlina už od svojej premiéry láme rekordy v diváckej návštevnosti Úspešná adaptácia Karikovej knižnej predlohy

Alexander GOCZ – Foto: archív

Keď sa sfilmuje úspešná kniha, nemôžeme automaticky očakávať úspešný film. Keď vo štvrtok 24. januára 2018 vstúpil svojou premiérou do kín sfilmovaný bestseller Trhlina, dokázal, že úspech knihy môže zopakovať aj film. Do kín totiž prišlo počas premiérového víkendú neuveriteľných osemdesiatšedemtisíc návštevníkov. Kiná zažili takýto nával na slovenský film naposledy pred dvoma rokmi pri Čiare či Únose a po rekordnom víkende ošial Trhlina pokračuje. Za ďalšie dva dni – k dvadsiatemu deviatemu januáru, pokoril film tisícovku hranicu. Do kín si tento triler prišlo pozrieť už 105 893 divákov.

Rok 2019 odštartovala na domácom filmovom poli očakávaná adaptácia knihy Jozefa Kariku Trhlina. Po knižnom bestsellere, ktorý inšpirovala mysteriózna záhada Tribečského pohoria, spisovateľ zveril svoj námet režisérovi Petrovi Bebjakovi, ktorý patrí medzi najkúsenejších a najvychytenejších slovenských režisérov, čo dokázal ostatne aj jeho úspešný film Čiara. Podarilo sa tomuto hviezdnému tandemu spisovateľ – režisér splniť očakávania a priniesť do kín napínavý mysteriózny triler?

■ ZÁHADNÝ TRIBEČ

Príbeh je situovaný do slovenského pohoria Tribeč, o ktorom donedávna len málokto vedel, že je spájané so záhadnými udalosťami. Miznú tam ľudia alebo sa zjavujú po dlhšom čase telesne aj duševne doráňaní. Okrem toho sa tam zjavujú čudné záhadné postavy a čas a priestor sa správajú tiež proti prírodným zákonom. Hlavnú postavu Igora (Matej Marušin) zaujala psychiatrická zložka muža, ktorý sa v štyridsiatych rokoch stratil v pohorí Tribeč. Našiel sa až po dvoch mesiacoch s popáleninami, hlbokými ranami, traumatizovaný a psychicky zlomený. Tento silný prí-

pad ho natoľko zaujme, že začne pátrať po ďalších záhadných zmiznutiach v Tribeči a rozhodne sa to všetko spísať do blogu. Ten upútal mladého Andreja (David Hartl), ktorý je fascinovaný záhadnými zmiznutiami ľudí, a skeptického fyzikára Dávida (Tomáš Mašťalír), ktorý má na všetko racionálne vysvetlenie a celé je to podľa neho podvrh. Potiaľ dejová línia.

■ NIE JE LES AKO LES

Režisér Peter Bebjak nie je v žánri trileru a hororu nijaký nováčik. V horore Zlo naháňal strach uprostred starého domu tentoraz vyslal svoju partiu do lesa. Každému čitateľovi hororových žánrov okamžite príde na um kultový film Záhada Blair Witch, kde hlavnú úlohu hrá práve mysteriózny a strašidelný les, pričom tvorcovia filmu sa hrajú na nájdený dokument, a tým sa usilujú diváka vlákať do hry na „skutočnosť“. Skrátka, partia stratená v lese neustále blúdi dookola, vracia sa na tie isté miesta, dokonca aj do schátraného domu mimo civilizácie. V momentoch vrstviacich sa záhad divák čaká, že klbko mystérií sa začne aspoň čiastočne rozmotávať. K ničomu takému však nedôjde a v bludnom kruhu sa

zvíja spolu s hrdinami výpravy v tribečských lesoch. Ba čo viac, tvorcovia sa nevyhli žánrovým klišé a divák niekedy celé dlhé sekvencie priam túžobne čaká, aby sa niečo skutočne záhadné a najmä prekvapivé udialo. Namiesto toho sa však dočká filmárskej vaty. Trhlina prebieha v dvoch dejových líniách, a to pred Tribečom, počas výpravy a v druhom slede nejaký čas po ňom. Časť pred výstupom je aspoň po remeselnej stránke dobrá. Pekná kamera, zábery a príbeh, ktorý dokázal udržať pozornosť diváka. Sem-tam podstrašíť, sem-tam prekvapiť, ale aj pobaviť. Dej odohrávajúci sa už priamo v pohorí však začal pozornosť diváka unavovať, aj keď práve tu vznikal priestor na už konkrétne napínanie jeho zvedavosti a predstavivosti. Príčinou boli záhady spracované len po povrchu, bez pevnejších základov a možnosti ich vysvetlenia, nehovoriac už o tom, že nízky rozpočet sa odrazil aj v absencii náročnejších filmových trikov.

■ PLNŠIA OBRAZOVKA?

Skrátka, keď si prečítame Karikovu knižnú predlohu a aj niekoľko článkov, ktoré sa záhadným pohorím Tribeč zaoberajú, musíme konšta-

V divácky úspešnom slovenskom filme Trhlina sa opäť blysol Tomáš MAŠTALÍR ako David...

tovať, že tvorcovia Trhliny využili svoju šancu na kľúčový slovenský mysteriózny triler azda tak spolovice. Už spomínané rozpačité hľadanie napätia a pre diváka prekvapivých zvrátov nezlepšili ani charakteristiky postáv, ktoré boli spracované dosť povrchne. Odrazilo sa to najmä na dialógoch, ktoré často šušťali papierom. Celková gradácia deja bola tak isto slabšie zvládnutá a zachraňovala ju mnoho ráz iba celkovo vydatená filmová hudba. Už spomínané

výkony hercov boli limitované scenárom a ten napokon vyznel ako akási ponáška či pocta spomínanému kultovému filmu Záhada Blair Witch. Film, ako to už je u nás pomaly zvykom, bol nakrútený v dvoch verziách. V kinoverzii a vo verzii televízneho miniseriálu, ktorý v polovici roka odvysielala televízia JOJ. Ostáva už len dúfať, že minútážou dlhšia televízna verzia priniesie paradoxne kompaktnější divácky zážitok ako film.

Gejza Medrický: V práci za povznesenie národa, Post Scriptum, Bratislava 2017

Zápas za prosperitu a svojbytnosť

KNIHA TÝŽDŇA

V PRÁCI ZA POVZNESENIE NÁRODA

GEJZA MEDRICKÝ

Spomienky ministra hospodárstva
Slovenskej republiky 1939 – 1945

Niet pochýb, že hľadanie kľúča k našim dejinám patrí medzi úlohy, s ktorými sa dnešná slovenská spoločnosť vyrovnáva váhavo a rozpačito, alebo možno lepšie povedané povrchne a tendenčne. Kto má však záujem preniknúť hlbšie do problematiky slovenskej politiky dvadsiatych až štyridsiatych rokov minulého storočia, špecificky do hospodárskej politiky prvej Slovenskej republiky, nemal by prehliadnuť výber z memoárových a polemických textov z pozostalosti Dr. Gejzu Medrického (1901 – 1989) s príznačným podtitulom Spomienky ministra hospodárstva Slovenskej republiky 1939 – 1945.

Okrem toho, že čitateľ si bude môcť utvoriť obraz o tom, ako svoju dobu a vlastné pôsobenie vnímal sám pisateľ, nájde v knihe aj viaceré zaujímavé detaily umožňujúce pochopiť širšie súvislosti pôsobenia jedného politika ľudáka, ktorý zanietené presadzoval sociálnu spravodlivosť, zápasil o slovenskú rovnoprávnosť a svojbytnosť a usiloval sa o hospodársku prosperitu pre svoj národ. Cenné na knihe je, že prináša rozmanitý materiál dotýkajúci sa prakticky celého autorovho života. V prvej časti opisuje detstvo v rodnej Radvani pri Banskej Bystrici, gymnaziálne časy na sklonku Uhorska, vysokoškolské štúdiá a angažovanosť v riešení sociálnych otázok študentstva. Druhá časť obsahuje rozsiahly elaborát súvisiaci s jeho funkciou ministra hospodárstva v rokoch 1939 až 1945 zameraný na rozličné aspekty ním vedenej hospodárskej politiky Slovenskej republiky a ocenia ho tí, čo sa dôkladnejšie zaoberajú históriou v jej ekonomických súvislostiach. V tretej časti sú zasa sústredené najmä texty, v ktorých Medrický reagoval na podnety spravidla poskytnuté mu súvekom (komunistickou československou) publicistikou. Súčasťou knihy je CD s memoármi G. Medrického Minister spomína, ktoré vyšli knižne v roku 1993 a dnes už nie sú dostupné.

(mab)

NEKROLÓG

Vo veku stoštyri rokov zomrela osobnosť slovenského povojnového exilu, politik, krajský pracovník, organizátor kultúrneho a politického života, redaktor, publicista, básnik, spisovateľ, historik, prekladateľ, „najstarší matičiar“ Imrich KRUŽLIAK.

Zomrel najstarší matičiar

Imrich Kružliak, ktorý sa narodil 8. decembra 1914 v Detve a k svojmu rodisku prechovával úprimný vzťah, zomrel v piatok prvého februára v ranných hodinách v Unterhachingu v Nemecku. V ranom detstve naňho silno zapôsobil obesenie miestneho mladíka Antona Prokopa na lipe pred devianskym kostolom gardistami Bélu Kuna za jeho protibolševické názory. Maturoval na gymnáziu v Kláštore pod Znievom. Potom na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave vyštudoval slavistiku, dejiny a sociológiu a v roku 1940 získal doktorát (PhDr.). Bol jedným z najaktívnejších katolíckych študentských lídrov zo Svoradova (bratislavský vysokoškolský internát, v rokoch 1922 – 1945 najdôležitejšie miesto formovania slovenskej katolíckej inteligencie). Od roka 1938 pracoval v Slovenskej lige. Najskôr ako organizačný a literárny tajomník a redaktor, neskôr ako správca a generálny tajomník. V rokoch 1949 – 1943 bol vedúcim Úradu slovenskej tlače, potom redaktorom periodík Bojovník a Národné noviny. Po vojne sa výrazne angažoval za katolícke hnutie v Demokratickej strane a bol jej volebným manažérom vo voľbách v roku 1946, keď na Slovensku porazila komunistickú stranu. V rokoch 1946 – 1947 bol tajomníkom Povereníctva SNR pre výživu a zásobovanie. V roku 1949 emigroval pred komunistickou totalitou najprv do Rakúska a neskôr (od roku 1951) do Nemecka, kde v Mníchove niekoľko desaťročí viedol kultúru časť rozhlasovej stanice Slobodná Európa. Od roka 1972 bol šéfredaktor exilového časopisu Horizont a od roka 1987 pôsobil ako predseda Spolku slovenských spisovateľov a umelcov v zahraničí. Patril medzi prvých exilových pracovníkov, ktorí sa po páde komunistického režimu vrátili na Slovensko. Zasadzoval sa za vytvorenie samostatnej demokratickej Slovenskej republiky a po jej vzniku (1993) bol externým poradcom prezidenta SR Michala Kováča. V rokoch 1992 – 1995 bol člen predsedníctva Matice slovenskej. Bol najstarší, vážny člen našej národnej ustanovizne. Česť jeho pamiatke!

(red)

HUMORESKA

Každý z nás pamätníkov si iste spomenie na rôzne heslá a slogany, ktoré sa vyrojili po novembri 1989. Napríklad: Nie sme ako oni, Nechceme násilie či To je ono! Najmä to posledné zvolanie by dnes nepustil cez gamby ani ten najväčší optimista, ale ja si spomínam ešte na jeden plagátik, ktorý sa osamelo krčil v bratislavskej Hlavnej stanici. Stálo na ňom: Kultúru národa spoznáš podľa stavu WC... Dlho sa tam neohrial. Išli sme predsa plnou parou do demokratickej a kapitalistickej Európy a také taľafatky ako s prepáčením záchody neboli na rebríčku priorit príliš vysoko. Oveľa dôležitejšie bolo rozpredať za facu všetko, čo

za niečo stálo, a nie tam zvelaďovať miesta, kam chodíme... však viete čo. Veď aj spomínané toalety na stanici ostali ešte dlho po Veľkej nežnej v stave, ktorý spoľahlivo šoko-

papiera tam trónil hrubočizný cestovný poriadok s patrične jemnými listami, čím som nepriamo potvrdil jeden z argumentov dnešných zúrivých kritikov bývalého režimu

zadarmo podnikové rekreačné stredisko, a čím som si utieral pozadie, to si už presne nepamätám. Avšak veľmi presne si pamätám, že som hneď po škole nastúpil do podniku

šil. Aj v krčmách ľudového charakteru už majú väčšinou toalety, pri ktorých sa pred vstupom nemusíte nadýchnuť ako potápač pred pokusom o svetový rekord v ponáraní sa bez kyslíkovej bomby. Nedávno som sa však dočítal, že tri bavorské obce, konkrétne Pullach, Taufkirchen a Garching, zriadujú na tamojších školách aj toalety pre tretie pohlavie. Áno, čítate dobre – pre tretie pohlavie. Keď som to prečítal, prišlo mi na um, že časť aktivistov LGBTI hovorí už o takmer sedemdesiatich pohlaviach či pohlavných identitách. Keď v budúcnosti bude mať každá identita svoje osobitné WC, tak v príslušných školách sa im nezvýši miesto na triedy. Ale vlastne, načo sa učiť?

Marek DANKO

Kam chodí aj samotný cisár pán pešo

val všetkých prichádzajúcich a ani dnes, tridsať rokov budovania skvelých kapitalistických zajtraškov nie sú zďaleka výstavnou toaletnou bránou na Slovensko. No čo už. Z detstva si pamätám, že na dedine mala babka príslušnú drevenú latrinu, domček, ktorý dnes označujeme od bratov Čechov požíčaným slovičkom „kadibúdka“. Ba dokonca si pamätám, že namiesto toaletného

o nedostatku príslušnej toaletnej nutnosti. Banány, mandarínky, cestovanie a toaletný papier – základné to mantry istej časti publicistov, ktorí pociťujú nutkavú potrebu kopnúť si do všetkého prednovembrového. Mój nebohý krstný mal za svojho života na túto tému nasledovnú pripovedku: „Namiesto banánov a mandarínok som mal jablká z našej záhrady, cestoval som do Tatier, kde sme mali

v neďalekom okresnom meste a do piatich rokov som začal stavať dom. Mój synátor sa už mohol objasť banánov a mandarínok do aleluja a aj si zacestuje. Za robotou do Nemecka, odkiaľ sa raz za mesiac vracia pozrieť sa, ako mu rastú deti...“
No, vráťme sa k spomínaným toaletám. Za uplynulých tridsať rokov môžem konštatovať, že sa stav našich WC celkom solídne zlep-

ČRTA

Jedenásteho februára 1939 bude osemdesiat rokov, čo odišla do večnosti jedna z najaktívnejších žien slovenských dejín – matičiarka, prozaička, matka, ktorej za života umreli obe deti, a predstaviteľka Živeny, najväčšej ženskej organizácie v slovenských dejinách, Elena Maróthy-Šoltésová v pozhnamovom veku osemdesiatich štyroch rokov. Pri osemdesiatom výročí jej úmrtia si túto aktívnu osobnosť istotne hodno pripomenúť.

Rozšírila činnosť spolku Živena

Narodila sa v roku 1855 v Krupine, mestečku, ktoré sa voľakedy smutne preslávilo najväčším pohonom na „čarodějnice“, ale do vedomia Slovákov vstúpilo aj nepomerne krajším spôsobom – tu žila a Sládkoviča očarila Marina. Vyrástla v tichej a vzdelanej rodine evanjelického farára Daniela Maróthyho, ktorého pri bližšom pohľade na dejiny slovenskej literatúry nájdeme medzi spisovateľmi poštúrovského obdobia rovnako ako jej brata, tiež luteránskeho kňaza Ľudovíta Maróthyho.

Rodinná výchova a literatúra mladú Elenu natrvalo zviazali so slovenským národným pohybom, ženskosť a vitalita so ženským hnutím. Nemáme v „ženských“ dejinách väčšiu osobnosť. Istotne, úcta patrí aj jej manželovi Ľudovitovi Šoltésovi, národne orientovanému a vzdelanému obchodníkovi, lebo v tom čase dovolil manželke a matke dvoch detí takú mieru spoločenskej angažovanosti, čo bol prejav veľkorysosti a moderného myslenia. Pritom majme ešte na myslí, že im najprv umrela osemročná dcéra a po rokoch aj tridsaťročný syn...

Odmlada sa Elena pokúšala písať, a keď sa jej to darilo a časopisy mali záujem, literatúra sa stala popri štúdiu a neskôr domácnosti a materstve jej životnou náplňou. Aktívnej žene sa to máľilo. Tak sa stala členkou vtedy už celoslovenskej ženskej organizácie Živena. Tam si múdru mladú ženu nemohli nevšimnúť – onedlho bola členkou výboru, v tridsiatke už podpredsedníčkou a ešte pred štyridsiatkou predsedníčkou Živeny na vyše tridsať rokov! Činnosť hnutia rozšírila do mnohých smerov, k typicky ženským aktivitám (kurzy šitia, výšivkárstvo, moderná kuchyňa a domácnosť, hygiena a pod.) pribudli osvetové cykly, zakladanie knižníc, folkloristika, výtvarná a literárna činnosť..., a všetky smerovali k posilneniu národného povedomia a k oslobodeniu ženy od okov starých predstáv. A neustále píše, najčastejšie do matičných Slovenských pohľadov a Letopisu Živeny. Dodnes za pozornosť stoja jej romány, novely a memoárové knihy Proti prúdu, Prvé previnenie, Popolka, Mój syn, Moje deti, Sedemdesiat rokov života...

Ján ČOMAJ

Foto: archív SNN

Elena MARÓTHY-ŠOLTÉSOVÁ

Pred sto sedemdesiatimi rokmi sa vo Vyšnom Kubíne narodil bard Pavol Országh Hviezdoslav

Dal slovenskej poézii nové umelecké priestory

Maroš M. BANČEJ – Foto: archív SNN

Slovenská poézia dostala prvotný, životodarný impulz tvorbou štúrovskej generácie, ktorej východiská pramenili z európskeho romantizmu. Musela však prísť až ďalšia básnická osobnosť, ktorá posunula obraznosť, poetiku, témy aj štýlotvorné prostriedky ďalej. Vyššie smerom k humanizmu, hlbšie k nárokom na národnú svojbytnosť. Bol to práve Pavol Országh HVIEZDOSLAV, ktorý ukázal, že slovenčina ako básnický jazyk skrýva v sebe netušené možnosti a svojbytnú schopnosť zaradiť sa medzi vyspelé európske jazyky aj na umeleckom poli.

„Pozdravujem vás, lesy, hory, / z tej duše pozdravujem vás! / Čo mrcha svet v nás skvára, zmorí, / zrak jeho urknul, zmámila / lož, ohlušila presila: / vy k žitiu privediete zas, / vy vzkriesite, vy zotavíte, / z jatrivých vyliečite rán...“ Azda každý z nás pozná tieto verše ešte z lavíc základnej školy. Písal sa rok 1883, keď bol v auguste tohto roku mladý bard Hviezdoslav s viacerými slovenskými národovcami na výlete pri Babej hore. Uveličený krásou širokej panorámy ešte v ten večer kladie na papier prvé verše Hájnikovej ženy. To už mal básnik za sebou kritiku, ale aj čitateľmi vysoko hodnotené básnické dielo a pred sebou veršované drámy, ktoré posunú slovenskú poéziu do nových umeleckých končín.

■ CESTA K POÉZII

Pavol Országh sa narodil 2. februára 1849 v oravskej obci Vyšný Kubín. Pochádzal z rodiny, ktorú historici zaraďujú medzi nižšiu šľachtu, teda medzi zemanov, pričom básnikov otec Mikuláš bol povoláním garbier a roľník. S manželkou Teréziou mali dovedna päť detí, pričom dve z nich zomreli v pomerne mladom veku. Pavol Országh bol zo súrodencov najmladší. Svoje vzdelanie začal na ľudovej škole v obci Leštiny v roku 1854, neskôr na isté obdobie v obci Jasenová. Patril medzi šikovných žiakov, a keďže ho štúdiom bavilo, putoval v roku 1862 do maďarského Miškovca, konkrétne na nižšie evanjelické gymnázium, kde taktiež vedomostne exceloval. V tom čase začína mladý Pavol Országh písať básne. Jeho raná tvorba bola však výlučne v maďarskom jazyku. Po smrti strýka v roku 1865 však prichádza nazad na Slovensko a svoje vzdelanie dokončuje v Kežmarku v roku 1870. Počas tohto obdobia naplo prejavuje svoj talent a lásku k poézii, svoju tvorbu však píše nielen v maďarčine, ale aj v nemčine. Ako účastník literárnych súťaží, no najmä pod vplyvom svojho najbližšieho okolia si mladý Országh uvedomuje, že jedinou umeleckou cestou je pre neho tvorba v rodnom jazyku. V roku 1868 vznikajú jeho prvé literárne diela vydané pod umeleckým pseudonymom Jozef Zbranský, dráma Vzhľadanie (ako príloha v časopise Sokol) a básnická

HVIEZDOSLAV – slovenský spisovateľ, básnik, dramatik, advokát, no najmä významný predstaviteľ slovenskej literárnej obce

Prostý a napriek tomu monumentálny je vo výzore náhrobok nášho najväčšieho básnika – a taká je aj jeho poézia a celá literárna tvorba.

zbierka Básnické prviesky Jozefa Zbranského (venované A. Sládkovičovi). Po úspešnom ukončení štúdia v Kežmarku prešiel na prešovskú právnickú akadémiu Evanjelického kolégia, kde sa v roku 1871 spolupodieľal s Kolomanom Banšellom na vydaní almanachu Napred.

■ PARAGRAFY A POÉZIA

Po ukončení štúdia práv začína mladý básnik pracovať ako súdny

praktikant, neskôr ako advokátsky osnovník, no už v roku 1875 sa stáva advokátom v oravskej obci Námestovo. O rok na to vykonáva funkciu podsudcu na okresnom súde v Dolnom Kubíne. Aj v osobnom živote došlo u Hviezdoslava k významným zmenám. V roku 1876 sa oženil so svojou dlhoročnou známou Ilonou Novákovou. Ich manželstvo bolo šťastné, no bezdetné. V roku 1877 Pavol Országh použije prvýkrát pseudonym Hviezdoslav, konkrétne v básnickom nekrológu uverejnenom v periodiku Národné noviny po smrti Viliama Paulinyho-Tótha. V roku 1879 sa z miesta podsudcu v Dolnom Kubíne opäť vracia do advokátskej praxe v Námestove. Aj keď jeho práca neustále kolidovala s literárnou činnosťou, získava ako advokát mnohé inšpirácie k dielam.

s Ilonou adoptujú jeho deti Sidóniu a Jaroslava, čo nepochybne utužilo ich bezdetné manželstvo a dokázalo silné rodinné, ale aj morálne založenie nášho barda. Koncom roka 1899 sa Hviezdoslav opäť sťahuje do Dolného Kubína. Zakrátko sa zrieka práce advokáta a venuje sa iba literárnej činnosti.

■ TRAGICKÉ CHVÍLE

V roku 1903 sa stáva Hviezdoslav v Dolnom Kubíne na isté obdobie riaditeľom filiálky Tatrabanky. Riešenie rodinných problémov, pracovné povinnosti, ale aj tvorivé vypätie zanechali stopy na básnikovom zdraví, no v tvorbe neochabuje. V roku 1909 vzniká dráma – tragédia s biblickým námetom Herodes a Herodias. Nasleduje neľudská kataklizma prvej svetovej vojny, na ktorú básnik rozhorčene reaguje. Svetlo sveta tak uzrie protivojnový lyrický cyklus tridsiatich dvoch sonetov pod názvom Krvavé sonety (1914 – 1918), no zároveň tragické udalosti vrhnú aj do jeho osobného života. V lete 1915 zakrátko po sebe zomierajú Hviezdoslavove adoptívne deti – Jaroslav a Sidónia. V povojnovej prvej Československej republike sa Hviezdoslavovi ušla pozícia člena výkonného výboru v Slovenskej národnej rade v Dolnom Kubíne. Neskôr v roku 1919 sa básnik stáva poslancom v Národnom zhromaždení česko-slovenskom, no, bohužiaľ, politického života si Hviezdoslav veľmi neužil. Jeho zdravotné komplikácie ho neprestali sužovať. Prekonaný zápal pľúc vystriedali problémy so srdcom. Ani kúpeľná liečba, ani vtedajší vychýrení lekári mu však nedokázali pomôcť a 8. novembra 1921 vydýchol naposledy. Pochovaný je v Dolnom Kubíne. V rámci slovenskej literárnej kultúry považujeme Pavla Országha Hviezdoslava za osobnosť základného významu. Jeho poézia bola preložená do viacerých cudzích jazykov – ruštiny, angličtiny, francúzštiny, nemčiny a iných. Skutočnou studnicou jeho inšpirácie bola príroda. Osudy vlastného národa spájali s osudmi ostatných národov a staval sa na stranu utlačaných.

FEJTÓN

Dôchodca Jusko sa v pivnici prehrabával medzi uloženými jabĺčkami. Aj keď sa ešte neskončil december, našiel medzi nimi veľa nahnítych. Každý týždeň ich takto preberal. Bolo mu jasné, že s manželkou Máriou musia tie zdravé zjesť čo najskôr. Obyčajne ich večer pri televízii zjedli tri štyri, ale vzhľadom na to, že podliehali skaze, vybral ich na tanier až šesť. Ešte ich umyť a doniesť do obývačky, kde už sedela pri správach z regiónu manželka Mária.

„Pozri, to je z dediny tvojho priateľa Petra.“ Kamera švenkovala z tabule s označením obce do školy a potom do triedy. Pred školskou tabuľou stála učiteľka a čosi hovorila deťom. Objektív kamery zaostril na dve dievčatká. Diváci sa dozvedeli, že boli dvojčičky a volali sa ako v rozprávke od Márie Ďuričkovej Janka a Danká. Učiteľka Marta sa divákovi zdôverila, ako sa pri otvorení školského roka musela učiť nielen nové mená a priezviská žiakov v prvom

ročníku, ale najmä rozoznať dvojčičky. Učiteľka v reportáži ešte hovorila o tom, že nevie naisto, čo inšpirovalo rodičov dvojčičiek pri voľbe krstných mien svojich dcér, ale je viac ako pravdepodobné, že to bola teta spisovateľka. Lebo

teľov, dozvedeli široko-daleko... Jusko si spomenul, že Peter je aj jedným z piatich poslancov obce, takže mu zavolať a zablahoželal. „Pochopiteľne, potešilo nás to. No len čo televízny štáb odišiel, učiteľka Marta sa na obecnom úrade

Dvojčičky z málotriedky

dievčatá nielenže boli na nerozoznanie, ale mamka ich aj rovnako obliekala ako v rozprávke, takže keď sedeli v prvej lavici, sama pani učiteľka mala čo robiť, aby ich rozlíšila. Janku síce posadila vpravo a Danku vľavo, ale ktovie, či sa po vyučovacej hodine nevymenili. Pani učiteľka Marta sa pritom pochválila aj výsledkami, ktoré v škole dosahujú, lebo v málotriedke sa môžu dlhšie venovať deťom. V každom prípade to bola taká reklama pre obec, o ktorej sa im ani nesnívalo. A tak sa o dedinke vzdalenej tridsať kilometrov od okresného mesta, ktorá má len niečo vyše šesťsto obyv-

vytasil s tým, že jej na budúci rok budú chýbať prváčikovia. Nič nové pod slnkom, veď každý rok zápasíme s tým, aby sme naplnili stavy málotriedky. V triede máme desať detí rozdelených do dvoch skupín – najmladší prváci a druháci so staršími tretiakmi a štvrtákmi. Šesť z nich pochádza od našich stálych rodičiek – Marky a Zuzky. Rodičmi ostávajúcimi štyroch žiakov sú ďalšie mladé páry v dedine. Jeden z nich má aj v reportáži spomínané dvojčičky. Nie je to bohviečo, ale chvála Bohu aj za to.“

Jusko až cítil, ako sa mu zohrieva ucho od priloženého

mobilu, no nemal srdce prerušiť priateľa, ktorého obec sa vďaka dvojčičkám dostala do televízneho spravodajstva. Navyše, nie v súvislosti s vraždou, nehodou, lúpežným prepadnutím či populárnou rubrikou Polícia pátra. Peter sa dostal do švungu, takže pokračoval: „Hovoril som našej učiteľke, že my dôchodcovia už túto populačnú štatistiku nezlepšime. A keďže na mladých sa nedá spoliehať, situácia je taká, aká je.“ – „Veď ani inde nie je o nič lepšia.“ Jusko aspoň na chvíľu prerušil Petrov monológ, no ten už bol rozbehnutý, takže sa rozhodol svoju úvahu dokončiť: „Ešteže máme dobrého starostu. Ten vyráta, že je zbytočné kúriť na obecnom úrade i v škole a tak na zimu presťahoval úrad do školy. Z toho, čo ušetríme, kúpime čosi pre obec. Nie je tu veru ľahké žiť...“ Juska prekvapilo, že po tom, čo všetko sa dozvedel od Petra o živote v obci, ten skončil hovor. A tak sa na to, ako sa majú ich polovičky, či kedy sa najbližšie stretnú, dočká odpovede až pri ďalšom telefonáte.

Marián ŠIMKULIČ

Rada výboru MS pre jazykové a školské otázky hodnotila svoju činnosť

Aktuálnou novinkou sú Žiacke matice

Text a foto: Margaréta VYŠNÁ, predsedníčka Rady

Rada výboru Matice slovenskej pre jazykové a školské otázky funguje takmer jeden rok. Za toto obdobie opretek s časom, peniazmi a personálom sa jej podarilo efektívne zúročiť svoje úsilie. Rada sa zamerala na niektoré kľúčové oblasti v školstve. Od mája minulého roka sa zaoberali členovia rady (Martin Bodis, Libuša Klučková, Margaréta Vyšná) problémom zakladania základných škôl v okrese Dunajská Streda, najmä v obci Rohovce a Šamorín, a dotiahla tento problém do úspešného legislatívneho zámeru, o ktorom informovali aj Slovenské národné noviny pod názvom Riešenie v súlade s matičným návrhom.

Založenie školy s výučbou v štátnom jazyku v Rohovciach však stále nie je isté; rohovská samospráva kladie všemožné prekážky na jej vznik. Rada sa aj naďalej aktívne zaoberá touto situáciou. Na niektorých základných školách (Šintava) začali efektívne fungovať nové matičné formy – Žiacke matice s jej iniciátorom a členom rady Martinom Bodisom. Bola to opäť pôda Rady VMS, ktorá navrhla vytvoriť štatút Žiackych matíc pre najmladšie deti. Po dohode s predsedom MS sa Žiacke matice začlenia do stanov Mladej Matice.

Po avizovaní priprav legislatívnych zmien v školstve a absolvovaní niekoľkých rokovaní so zástupcami

Pracovné stretnutia a rokovania Rady výboru MS pre jazykové a školské otázky prinášajú plody pri presadzovaní legislatívnych návrhov na riešenie problémov školstva na juhu Slovenska, ale trebárs aj takú novinku, akou sú Žiacke matice.

ministerstva školstva a Štátneho pedagogického ústavu Rada VMS poskytuje svojich kandidátov (M. Bodis) a vlastné návrhy do noviel zákonov o pedagogických zamestnancoch, štátnej správe a školskej

samospráve a o výchove a vzdelávaní. Proces návrhov však zatiaľ nie je ukončený.

Ďalšou dôležitou oblasťou záujmu rady sú Ústredné predmetové komisie pri Štátnom pedagogic-

kom ústave, v ktorých má aj Rada VMS svoje zastúpenie – Libuša Klučková, Martin Bodis, Július Lomenčík. Komisie podávajú návrhy na zmenu alebo doplnenie štátnych vzdelávacích programov pre všetky stupne škôl. Takými návrhmi boli aj metodické materiály pre ZŠ a SŠ pre slovenský jazyk a literatúru do ŠVP týkajúce sa návratu k slovenským autorom v literárnych ukážkach a oblasti jazykovedy s autorským spracovaním M. Bodisa, L. Klučkovej a J. Lomenčíka.

Rade VMS pre jazykové a školské otázky ako poradnému orgánu výboru Matice slovenskej vyplýva zo štatútu najmä prerokovať záležitosti patriace do oblasti jazykových a školských otázok v súlade s úlohami Matice slovenskej, predkladať najmä výboru Matice slovenskej a predsedníctvu MS návrhy a odporúčania zo školskej a z jazykovej oblasti, systematicky dohliadať, aká pozornosť sa venuje dodržiavaniu a uplatňovaniu zákonov v oblasti používania štátneho jazyka, vyjadrovať sa a zaujímať stanovisko k finančným, organizačným a materiálnym otázkam v Matici slovenskej, ktoré sa týkajú južných a východných prihraničných území Slovenskej republiky.

Šaliensky Matko Jozefa Cigera Hronského sa rozbehol oblastnými súťažami

Na Spiši a pod Tatrami už poznajú postupujúcich

Od matičných funkcionárov Jolany PROCHOTSKEJ a Beáty KALINOVEJ

... Rozkázal by som písať ak nie diela priam veselé, ale rozhodne bez uplakaných čiernych farieb, knihy spravodlivé v pomere k duchu mládeže...

(J. C. Hronský)

Už dvadsiaty šiesty ročník Šalienského Matka J. C. Hronského sa koncom januára uskutočnil v Dome Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi, kde sa na súťaži v prednese slovenských povestí zúčastnilo tridsaťtriatro recitátorov v troch kategóriách. Najčastejšie siahli po textoch spisovateľa Antona Mareca. V I. kategórii recitovali

FOTORIPORT

jedenásti žiaci a porota sa zhodla na tom, že najlepší medzi nimi bol Jakub Hanzely zo ZŠ Ing. O. Kožucha. V II. kategórii si spomedzi štrnástich súťažiacich odniesla víťazstvo Ella Holečková, opäť žiačka ZŠ Ing. O. Kožucha, a v III. kategórii, kde súťažili ôsmi žiaci, sa víťazom stala Sofia Lesňáková z Gymnázia na Javorovej ulici. Hodnotné ceny pre umiestnených na prvých troch miestach venoval riaditeľ spisovateľského D MS R. Zacher. Víťazi postupujú na krajské kolo v Košiciach. Porota sa o výkonoch tých najlepších vyslovila veľmi pochvalne. Podujatie obohatila výstavka tridsiatich piatich vydaných povestí od dvadsiatich štyroch autorov, ktoré sú vo fonde Spišskej knižnice.

Súťaž recitátorov povestí Šaliensky Matko sa v Podtatranskej knižnici

Atmosfera prebiehajúcich oblastných súťaží Šalienského Matka Jozefa Cigera Hronského v Spišskej Novej Vsi a v Poprade

v Poprade uskutočnila 23. januára a bol to už dvadsiaty prvý ročník tejto obľúbenej súťaže. Zúčastnilo sa na nej štyridsaťsedem žiakov základných škôl, počnúc druhým a končiac siedmim ročníkom. Organizátori – Miestny odbor MS v Poprade, aŠkolský úrad a Centrum voľného času v Poprade, na pohostiteľnej knižničnej pôde vytvorili pre súťažiacich vynikajúce podmienky. Podujatie podporilo mesto Poprad poskytnutím kníh pre víťazov a upomienkových predmetov,

tiež Dom Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi. Mesto Svit prispelo na občerstvenie a rovnako aj sponzor Eduard Markovič. Deväťčlenná porota hodnotila prednesy žiakov a jej členovia s potešením konštatovali, že súťaž svojou úrovňou a dlhoročnými skúsenosťami organizátorov založila v podtatranskej oblasti pevnú tradíciu. Vzišli z nej víťazi, ktorí sa umiestnili na prvých miestach na krajskom kole v Prešove. V roku 2018 Soňa Janigová, ktorá ako prvá postúpila aj na

celoslovenské kolo v Šali. Zvlášť treba vyzdvihnúť prácu učiteľov pri výbere a dramaturgii povestí. Poslúžila im výberová bibliografia povestovej mapy Slovenska Za pokladmi dejín, ktorú zostavili pracovníčky knižnice. Víťazi v jednotlivých kategóriách – Linda Krišandová zo ZŠ s MŠ Jarná v Poprade, Soňa Janigová zo ZŠ s MŠ Francisciho v Poprade a Bianka Antalová zo ZŠ Komenského vo Svite postupujú do krajského kola, ktoré sa uskutoční v Prešove.

Hudobný odbor Matice schválil správu o činnosti a prijal ďalšie plány

Matičná činnosť má aj noty a tóny

Marek HANUSKA a Viliam KOMORA – Foto: Teodor SITARČÍK

Výbor Hudobného odboru MS schválil správu o činnosti a plán práce na nasledujúce obdobie. Rokovanie sa uskutočnilo na konci januára v Dome MS v Liptovskom Mikuláši, kde členov HuO MS privítal riaditeľ D MS a súčasne podpredseda MS Marek Nemeč a ozrejmil činnosť a prácu tohto matičného pracoviska.

Zasadnutie výboru odboru viedol jeho predseda prof. Milan Pazúrik, ktorý pozdravil prítomných a poďakoval za poskytnutie priestorov a zabezpečenie rokovaní. Správu o činnosti za rok 2018 a plán práce na ďalšie obdobie prečítal tajomník HuO a zároveň prvý podpredseda MS Marek Hanuska, čo pripomenovali členovia výboru o viaceré podujatia a ďalšie podnety, návrhy a doplnenia a obidva materiály schválili. Ďalší členovia diskutovali k iným oblastiam: Peter Siváček najmä k stanovám odboru, Viliam Komora hovoril o možnosti vydania matičných skladieb, a to matičnej hymny, znelky

a pod. pre potreby odborov MS, viacerí diskutovali, že by tie mohli byť na matičnej internetovej stránke. Lubomír Raši hovoril o možnosti reedície zborníka, ktorý v minulosti v Matici vydal Emanuel Muntág, ako aj o jeho výrazných kvalitách, pripomenul tiež komplikovanosť autorských práv v súčasnosti. Jozef Vakoš reagoval na viaceré témy i na problematiku nasledujúceho rokovania výboru HuO MS. Na technickom a organizačnom zabezpečení rokovaní sa podieľali matiční pracovníci a členovia Mladej Matice Ondrej Smutný a Teodor Sitarčík. V správe o činnosti a organizácii HuO

členovia výboru prerokovali rokovania výboru a valného zhromaždenia z uplynulého roka, ako aj zmenu stanov, doplnenie členov výboru, vypracovaný bohatý plán činnosti a schválili i správu o hospodárení. Za aktivitu vyslovili poďakovanie okrem iných aj matičiarom Jánovi Lučanovi a Jánovi Šteučekovi.

Na rokovaní výboru HuO MS okrem iného naplánovali na nasledujúce dva roky prerokovať možnosti spolupráce odboru s Národným osvetovým centrom a Úniou speváckych zborov o spolupráci s HuO, usporiadať prehliadku speváckych zborov, navrhli účasť na viacerých

Rokovanie výboru Hudobného odboru Matice slovenskej

hudobných podujatiach, festivaloch, i v zborovom speve, prerokovali rozšírenie kolektívneho členstva, a to vrátane zahraničných Slovákov, prispievanie do Hlasu Matice, SNN a matičnej tlače, vydanie zborníka od viacerých autorov s úpravami ľudových piesní, prípadne aj zborník vedeckých prác, prípravu internetovej stránky HuO MS, aby mohol informovať množstvo podujatí, ktoré tento aktívny odbor dosiahol už v uplynulom období. Za to patrí vďaka všetkým členom HuO MS pod vedením významného slovenského dirigenta, hudobného univerzitného pedagóga prof. Milana Pazúrika.

MATIČNÉ DEPEŠE

Ekumenické Vianoce v Brezne

MO MS v Brezne spoločne s evanjelickou cirkvou a. v., rímskokatolíckou cirkvou a gréckokatolíckou cirkvou, pôsobiacimi na území mesta, pripravili koncert Ekumenické Vianoce 2018. Koncert s týmto ušľachtilým pôdorysom sa uskutočnil v Brezne po treťi raz. Prvý bol v roku 1996, druhý o desať rokov neskôr a tretí mal pôvodný termín rok 2016. Jeho iniciátorom, scenáristom, režisérom bol dlhoročný matičiar J. Prepletaný. Pripravil aj tretí scenár podujatia, lenže nečakane umrel 4. decembra 2016 a scenár zostal rozpracovaný. Chvíľu trvalo, kým sa jeho nasledovníkom a manželkou neobehého B. Prepletanej podarilo náčrt programu dopracovať do podoby, že po jeho uvedení sa všetci prítomní rozchádzali do vianočných domovov spokojní, veselo naladení a s pozhnaním kňazov všetkých troch cirkví. Na záver koncertu, ktorý sa niesol v duchu moysesovko-kuzmányovskej tradície, všetci traja kňazi udelili prítomným pozhnanie. Koncert sa konal s finančnou podporou Matice slovenskej.

Publikácia o Štefanovi Moysesovi

Stredoslovenské múzeum uzatvorilo prvý mesiac jubilejného roka 2019 predstavením publikácie o výnimočnej osobnosti mesta Banská Bystrica, neúnavnom obhajcovi slovenského národa Štefanovi Moysesovi – prvom predsedovi Matice slovenskej (*24. október 1797 Veselé – † 5. júl 1869 Žiar nad Hronom). Zborník Štefana Moyses – za života a v historickej pamäti je zostavený z príspevkov na konferencii, ktorú pri príležitosti 220. výročia narodenia Štefana Moysesu usporiadalo Stredoslovenské múzeum v roku 2017 v spolupráci s Banskobystrickou diecézou, s Katedrou histórie Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela a so Spolkom banskobystrických historikov Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV.

Oblátkové stretnutie v Jablonke

Srdečné priateľské emócie preživali v nedeľu 13. 1. 2019 na novoročnom stretnutí v Jablonke členovia Spolku Slovákov v Poľsku pri každoročnom dodržiavaní tradície Lámania a delenia oblátok, na ktoré prijal pozvanie aj generálny tajomník SSP PhDr. Ludomír Molitoris, PhD., členovia Miestneho odboru Matice slovenskej v Trstenej a MO MS v Trvdosíne. Krajské stretnutie v úprimnej rodinnej atmosfére obohatil recitáciou veršov R. Dilonga čestný predseda MO MS v Trstenej Ing. G. Šinál. Nechýbal tiež spev slovenských ľudových piesní.

Zbierka na dom A. H. Škultétyho

Občianske združenie Spoločnosť Augusta Horislava Škultétyho vo Veľkom Kríši na základe rozhodnutia príslušnej sekcie MV SR vyhlásilo v čase od 1. 3. 2018 do 28. 2. 2019 verejnú zbierku na obnovu rodového domu najvýznamnejšieho rodáka z Veľkého Kríša, štúrovca, spisovateľa, etnografa a podnecovateľa slovenskej literatúry a viedelosti A. H. Škultétyho (1819 – 1892), ktorý je súčasťou evanjelického kostola a. v. a fary v tomto meste. Dobrovoľné finančné príspevky možno ešte tento mesiac poukazovať na osobitný účet v OTP Banka Slovensko, a. s., číslo SK32 5200 000 000 1778 9765.

Prípravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Miestny odbor Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi, nositeľ Ceny primátora mesta, pracoval v Roku dvadsiateho piateho výročia Slovenskej republiky a ďalších významných výročí a jubileí, o. i. aj sedemsto päťdesiateho výročia prvej písomnej zmienky o meste, na viacerých autorských projektoch, spolupracoval s DMS v Spišskej Novej Vsi a popri vlastných aktivitách sa zúčastňoval na krajských i celoštátnych matičných podujatiach.

Rok plný aktivít a splnených projektov

Matičari v Spišskej Novej Vsi viac rokov pripravujú Stretnutia so slovenskými básnikmi a s ich tvorbou. Viani to boli K. Bendová, V. Turčány, F. Král, E. Holbová, G. Zvonický, K. Bezek, I. Mojik, pričom spolupracujú so Spišskou knižnicou, DS Hviezdoslav, so študentmi Gymnázia i so Strojníckou a Hotelovou akadémiou. Dva roky predstavujú osobnosti Slovenska, Spíša aj Matice slovenskej a nezabúdajú na významné udalosti. Pri príležitosti sedemsto päťdesiateho výročia prvej písomnej zmienky o meste uskutočnili už dvanásť ročník súťaže Naše mesto v spolupráci so Školským úradom, s odborom školstva mládeže a športu. Pre stredoškólkov uskutočnili stretnutie s historikom múzea Spiša Mgr. M. Furmanikom, PhD., ktorý pre nich pripravil prednášku k tému výročiu CSR, a zúčastnili sa na autogramiáde jeho knihy Spíša a vznik Československej republiky. Autor pritom odovzdal ocenenia vyše dvadsiatim víťazom tejto súťaže, o umiestnení ktorých rozhodovala fundovaná porota. Členovia MO MS odhalili pamätnú tabuľu na dome, v ktorom žil profesor, prírodovedec a organizátor turistiky v Slovenskom raji Vojtech (Béla) Hajts, ktorý tam v roku 1904 založil súkromné observatórium a pozoroval odtiaľ Halleyho kométy (1910).

Dobrá spolupráca s orgánmi mesta našla výraz v Cene predsedu MS, ktorú MS udelila mestu za podporu matičnej činnosti. Mesto zas recipročne ocenilo aktivity matičiarov Cenou primátora. V projekte MS orientovanom na predškólkov predsedníčka MO MS J. Prochotská predstavila tvorbu P. Dobšinského deťom v MŠ na Komenského a Tomášikovej ulici. V spolupráci s Domom MS pripravili výberové kolo dvadsiateho piateho výročia Šalianskeho Matka, pripomenuli si sedemdesiate deviate výročie Malej vojny, zúčastnili sa na oslavách Dňa L. Stúra v Levoči aj stého výročia vzniku CSR v Košiciach. Navštívili Národný cintorín v Martine, uskutočnili tiež dve stretnutia autorov pripravovanej Monografie k tému výročiu MO MS. O matičnej práci a aktivitách mesačne informovali v mestských i regionálnych médiách aj v Slovenských národných novinách či na portáli MS.

Mgr. Jolana PROCHOTSKÁ,
predsedníčka MO MS

Výročie oslobodenia Košíc si pripomenuli väčšinou starší občania Mladým hrôzy fašizmu nič nehovorí

Text a foto: Michal MATEČKA

Ako je už v metropole východu každoročnou tradíciou, uskutočnila sa tu uprostred januára pietna spomienka pri príležitosti sedemdesiateho štvrtého výročia oslobodenia Košíc spod nacistickej a fašistickej horthyovskej okupácie. Túto udalosť si pripomenuli aj matičiari. Na pietnej spomienke sa zúčastnili zástupcovia mesta, VÚC, Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov, samosprávy a štátnej správy, Mestskej polície a politických strán. Mladých ľudí bolo na podujatí poriadko...

Počas pietneho aktu kladenia vencov k pamätníku Červenej armády a k hrobu neznámeho vojaka, ktorý tak bezohľadne poškodujú niektorí košičtí akože avantgardní umelci, hrala dychová hudba Hasičského zboru. Potom zaznela hymna Slovenskej republiky a účastníci spomienky využili neskôr prítomnosť predstaviteľov mesta na voľnú debatu o historických dejoch, ale aj o aktuálnej prítomnosti krajského centra. Členovia MO MS v Košiciach spolu s kolegami zo Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov si v Mestskom parku pri buste generála Ivana J. Petrova uctili aj pamiatku tohto veliteľa oslobodzovacích jednotiek.

Oslobodenie Košíc sa už neoslavuje s takou pompéznosťou ako po minulé roky, keď bola hojnejšia účasť spojená aj s príhovormi jednotlivých zúčastnených predstaviteľov a vojenskou čestnou strážou. Je na zamyslenie, že sa na tomto významnom podujatí zúčastňujú väčšinou starší občania či pamätníci a množstvo okoloidúcich študentov, ktorých by tieto dejinné udalosti mali zvlášť zaujímať, prechádza okolo týchto aktov bez povšimnutia a nezaujato. Za mladšiu generáciu sa na podujatí zúčastnilo naozaj len niekoľko chlapcov a dievčat.

Slávnostným aktom kladenia vencov k pamätníku osloboditeľov v centre Košíc si uprostred januára pripomenuli tunajší matičiari udalosti pred sedemdesiatimi rokmi, keď vojská Červenej armády vytrhli mesto z pazúrov horthyovského fašizmu.

Košičtí matičiari a členovia Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov si oslobodenie metropole východu pripomenuli aj pri buste veliteľa oslobodzovacích jednotiek generála Ivana J. Petrova v Mestskom parku.

V Očovej párali perie do vankúšov pre detváky v Hriňovej Aby boli páračky, ako majú byť

Text a foto: Viera ŠIMKOVIČOVÁ, predsedníčka MO MS v Očovej

Spájanie minulosti s prítomnosťou malo na páračkách v Očovej aj takúto podobu.

Po minuloročných páračkách, ktoré sa stretli s priaznivým ohlasom, usporiadal Miestny odbor Matice slovenskej a obec Očová

22. januára 2019 v Remeselnom dvore ich pokračovanie. Na túto tradičnú dedinskú aktivitu, pri ktorej sa naši predkovia stretávali počas

dĺhych zimných večerov, si zaspomínali nielen ženičky, ktorých bolo až dvadsiatjedem, ale aj mládenci so spevom a s harmonikou a tiež členovia Jednoty dôchodcov. Podujatie prišiel pozdraviť i starosta obce PhDr. Ján Senko. Okrem dobrej nálady nechýbalo ani typické pohostenie, bez ktorého by páračky neboli páračkami. Občerstvenie pripravila predsedníčka MO MS a prispeli ďalšie matičiarky Skokanová, Riečicová, Ďurečková, za čo im zo srdca ďakujem.

Prázdny hrniec sa postupne zaplňal napáraným perím, ktoré skončí vo vankúšoch Detského domova v Hriňovej. Krásna myšlienka určite splnila svoj cieľ – spojila nielen ľudí, ale aj minulosť s prítomnosťou, a ukázala, aké je dôležité vracieť sa k našim koreňom. Svedčí o tom i to, že ženičky sa dohodli na páračkách ešte vo februári, aby dopárali to, čo nestihli opárať.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Odpoveď na otázku zo SNN 2/2019: Eurom platíme od 1. 1. 2009. Je našou menou desať rokov. Vyžrebovaní výhercovia: Miloš Kázik, Tvrdošín, Jozef Kovačovič, Považská Bystrica, a Ladislav Doboš, Michalovce.

Slovenský hokej po rozdelení Česko-Slovenska „padol“ až do C kategórie. K jeho rehabilitácii prispeli aj ZOH v Lillehammeri – ako v rozhovore pre SNN potvrdil vtedajší slovenský hokejový reprezentant Ľubomír Sekeráš.

• Napište nám, v ktorom roku sa ZOH v Lillehammeri a tento pre nás úspešný hokejový turnaj uskutočnili?

Svoje odpovede posielajte na redakčnú adresu našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do 22. februára.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

9. februára

– stopäť rokov od narodenia literárneho vedca Mikuláša Bakoša (1914 – 1972)

– veterinárna veda si pripomína sto piate výročie narodenia parazitológa, prvého rektora košickej Univerzity veterinárneho lekárstva Jána Hovorku (1914 – 2001)

– pred deväťdesiatimi rokmi (1929) bola u nás arktická zima; v okolí Zvolena klesala teplota pod minus štyridsať stupňov

11. februára

– pred dvesto deväťdesiatimi rokmi piatimi rokmi zomrel náš maliar Jakub Bogdan (1640 – 1724); už tridsaťročný pracoval na anglickom kráľovskom dvore, maľoval kráľa Viliama III., jeho manželku Máriu a kráľovnú Annu, jeho obrazy sú majetkom britskej koruny

– stotridsať rokov od smrti historickej osobnosti slovenského včelárstva Maximiliána Jaloveckého (1817 – 1889)

– stopäť rokov, čo v srbskej Starej Pazove umrel autor cestopisov Vladimír Hurban (1850 – 1914), syn Jozefa Miloslava Hurbana, otec dramatika V. Hurbana Vladimírova

– pred osemdesiatimi rokmi umrela zakladateľka Živeny, ženského hnutia na Slovensku, spisovateľka a matičná redaktorka Elena Maróthy-Šoltéssová (1855 – 1939)

– osemdesiatin sa dožíva literárny vedec a politik Rudolf Chmel

– šesťdesiatku oslaví sudca Ústavného súdu SR Peter Brňák

12. februára

– pred sto rokmi pri potlačení ozbrojenej vzbury železničiarov a poštárov maďarskej národnosti v Bratislave (1919) prišlo o život osem vzbúrencov – osemdesiatpäť rokov by mal azda najznámejší náš horolezec Jozef Psoťka, ktorý pred tridsiatimi piatimi rokmi (1984) so Z. Demjánom dosiahol Mont Everest a pri zostupe zahynul

13. februára

– stopäť rokov od narodenia spisovateľky Kataríny Lazarovej (1914 – 1995), autorky próz z Povstania, detektívok a prekladov z nemčiny zo a španielčiny

14. februára

– pred tisícsto päťdesiatimi rokmi po štvorročnej misii medzi Slovenmi umrel v Ríme sv. Cyril, vlastným menom Konštantín, zvaný Filozof (827 – 869)

– stosedemdesiat rokov od narodenia maliara Dominika Skuteckého (1849 – 1921), pôsobil v Mnichove, Benátkach a Banskej Bystrici

– šesťdesiat päť rokov sa dožíva Vincent Lukáč, bývalý hokejový reprezentant

– Anton Danko, primátor mesta Poprad, má šesťdesiat rokov

15. februára

– pred tridsiatimi rokmi (1989) opustili Afganistan vojská bývalého Sovietskeho zväzu, aby ich onedlho vystriedali armády USA a NATO, s rovnakým utrpením obyvateľstva a rovnakým odporom hnutia Taliban, pričom krajina sa medzitým stala najväčším exportérom drog a migrantov

(jč)